

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Deimantės Ališauskaitės,
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Vartotojo teisės atsisakyti sutarties paskirtis, reguliavimas ir taikymo problemos
Purpose, Regulation and Application Problems of the Consumer's Right to
Withdraw From the Contract**

Vadovas: vyr. lekt. dr. Stasys Drazdauskas

Recenzentė: doc. dr. Danguolė Bublienė

Vilnius

2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Darbo tikslas yra išanalizuoti vartotojo teisės atsisakyti sutarties ypatumus bei probleminius aspektus. Darbe tiriamas ir vartojimo sutarties atsisakymo poveikis verslo subjekto atžvilgiu. Tyrimo objektas yra vartotojo teisės atsisakyti sutarties reglamentavimas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES, tam tikrais Lietuvos Respublikos teisės aktais, teismų praktika bei teisės doktrina. Minėtas vartojimo sutarties atsisakymo instrumentas pasižymi tuo, kad skatina vartojimo sutarties šalis laikytis sąžiningumo principo. Taip pat minėta priemonė ne tik suteikia vartotojui teisę į apsaugą bet ir prisideda prie aplinkosaugos.

Pagrindiniai žodžiai: sutarties atsisakymas, vartotojo teisių apsaugos papildomas instrumentas, vartojimo sutarties atsisakymo institutas, vartojimo sutarties neprivalomumas.

The aim of the work is to analyze the peculiarities and problematic aspects of the user's right to withdraw from the contract. The work also examines the effect of the refusal of the consumer contract in relation to the business entity. The object of the research is the regulation of the consumer's right to withdraw from the contract by the European Parliament and Council Directive 2011/83/EU, certain legal acts of the Republic of Lithuania, court practice and legal doctrine. The mentioned instrument of withdrawal of the consumer contract is characterized by the fact that it encourages the parties to the consumer contract to observe the principle of good faith. Also, the mentioned measure not only gives the user the right to protection, but also contributes to environmental protection.

Keywords: contract waiver, an additional instrument for the protection of consumer rights, institute of withdrawal from the consumer contract, optionality of the consumer contract.

TURINYS

IŽANGA	2
1. Vartojimo sutarties atsisakymo teisės taikymo sfera	7
1.1. Vartojimo sutartis kvalifikuojantys požymiai	7
1.2. Vartojimo sutarties atsisakymo teisės atskyrimas nuo sutarties nutraukimo teisės.....	14
2. Vartojimo sutarties atsisakymo taikymo apimtis, išimtys, pasekmės ir samprata	16
2.1. Pasekmės	20
2.2. Sutarties atsisakymo instituto samprata	22
2.2.1. Sutarties atsisakymo paskirtis.....	26
3. Taikymo problemos.....	28
3.1. Sutarties (ne)privalomumo principas vartojimo sutartyse	28
3.2. Atsisakymo instrumento taikymas elektroninėse parduotuvėse	32
3.3. Sutarties atsisakymo taikymas per sąžiningumo prizmę.....	38
IŠVADOS.....	42
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	43
SANTRAUKA (lietuvių kalba).....	54
SUMMARY (anglų kalba)	55

IŽANGA

Temos aktualumas. Vartotojo teisės atsisakymo institutu įgyvendinamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtintos valstybės pareigos - vartotojo teisių apsaugos užtikrinimas (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m.), šiuo atveju Lietuvoje: elektroninėje prekyvietėje bei prekybos ir ne prekybos patalpose. Teisės doktrinoje vartotojas laikomas pažeidžiamesne (Bublienė ir Selvestravičiūtė, 2022, p. 61) vartojimo sutarties šalimi, todėl jo platesnė teisių apsauga, kartais netgi nesivadovaujant sutarčių privalomumo (lot. *pacta sunt servanda*) principu, vartojimo sutartyse pateisinama. Šiame magistro darbe analizuojamo instituto poreikį pagrindžia ir tai, kad, anot Civilinio kodekso (toliau – CK) 2.7 str. 3 d., teoriškai kiekvienas fizinis asmuo vartotoju tampa nuo jo gimimo momento. „Vartotojo“ samprata aiškinama ir teismų praktikoje, kurioje neišplečiamas teisės aktuose įtvirtintas formalus „vartotojo“ apibrėžimas: „<...> subjekto žinios ir patirtis <...> nėra pagrindas tokios sandorio šalies nelaikyti vartotoju“ (Jana Petruchová prieš FIBO Group Holdings Limited, [ESTT], Nr. C-208/18, [2019-10-03], ECLI:EU:C:2019:825). Minėtais aspektais pastarojoje ESTT byloje, visgi būtų abejotina vartotojo gebėjimu pasinaudoti sutarties atsisakymo instrumentu. Dar daugiau, galėtų būti keliamas klausimas, ar vartotojo teisių apsauga, naudojantis sutarties atsisakymo institutu, yra reali, ar tik deklaratyviai egzistuojanti teisės aktuose? Vartotojo atsisakymo teisė aiškinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES (toliau - direktyva 2011/83/ES) 9 straipsnio 1 dalyje: „Vartotojas, nenurodydamas priežasties ir nepatirdamas <...> išlaidų per 14 dienų laikotarpį gali atsisakyti nuotolinės prekybos sutarties ar ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties.“ (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES). Atkreipiamas dėmesys į tai, kad vartotojas gali turėti priežastį, dėl kurios gražina įsigytą produktą verslininkui, tačiau turi teisę tos priežasties nenurodyti ir, be kita ko, išvengti galimų verslo subjekto atsikirtimų, išskyrus tam tikrus atvejus, kai sutarties atsisakymo teisės vartotojo atžvilgiu leidžiama netaikyti. Direktyvos 2011/83/ES 16 straipsnyje įtvirtintas išimčių sąrašas gali užkirsti kelią vartotojui į jo teisių apsaugą.

Tikėtina, kad vartojimo sutarties šalys gali atsidurti nelygiavertėje padėtyje, kai konkreti sutartis yra neproporcingai daugiau naudinga vienai vartojimo sutarties šaliai negu kitai. Vartotojas ne visada turi laisvę objektyviai apgalvoti įsigyjamos prekės ar paslaugos poreikį, o verslininkai daro psichologinį spaudimą primygtinai įsigyti jų siūlomą produktą (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413). Galima būtų paminėti, kad kai kurie verslo subjektai, pavyzdžiui „Hermès“, reikalauja, kad pirkėjai susikurtų „pirkimo profilį“ pirkdami kitas prabangos prekes, prieš jiems suteikiant

galimybę įsigyti „Birkin“ krepšį (Two Shoppers Sued Hermès After...). Antrinant, prekių pardavimas ne prekybos patalpose, pavyzdžiui, organizuotuose renginiuose, kuriuose siūloma įsigyti produktų, Lietuvos teismų yra laikytinas nesąžininga komercine veikla savaime (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis administracinėje byloje). Galima hipotezė, kad, bendraja prasme, vartojimo sutarties atsisakymo institutas galėtų būti tinkamas atsakas, kuomet nesilaikoma sąžiningumo principo imperatyvo. Kita vertus, atsižvelgiant, kad: „Rio de Žaneire vykusiame pasaulio vadovų susitikime šalių vadovai kvietė skatinti tokį vartojimą ir gamybą, kurių neigiamas poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis ir galėtų užtikrinti pagrindinius žmonijos poreikius, siekiant tausesnio bei efektyvesnio gamtos išteklių naudojimo“ (Liobikienė, 2013, p. 15), vartojimo sutarties atsisakymo institutas galėtų prisidėti prie tvaraus ir atsakingo vartojimo.

Deja, vartojimo sutarties atsisakymo institutas turi taikymo probleminių aspektų. Vienas iš trūkumų pasireiškia netobula restitucija tarp verslininko ir vartotojo, kuomet asmuo pirkdamas produktą, pateikė asmeninius duomenis elektroninėje parduotuvėje, kurie lieka verslininkui žinomi (Drazdauskas, 2023). Taip pat, atsisakymo teisės institutas sudaro sąlygas nesąžiningam vartotojui tarsi praturtėti, kuomet jis sąmoningai neatlygintinai naudoja prekes per sutarties atsisakymo laikotarpį. Kita vertus, gražinimo išlaidų gali patirti ir sąžiningas vartotojas (CK 6.228¹¹ str. 6 d.). Arba iš Lietuvos teismų praktikos matyti, kad verslininkai vartotojų teisės atsisakyti sutarties reglamentavimą interpretuoja užtikrindami savo interesus: verslo subjektas, remdamasis CK 6.228¹¹ str. 6 d., reikalavo, kad vartotojas atlygintų, be kita ko, ir verslininko patirtas prekės pristatymo į sandėlį išlaidas, kurios nelaikytinos tiesioginėmis išlaidomis (Kauno apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, kaip suderinti vartotojo teisę į apsaugą ir sąžiningumo principo laikymąsi vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikyme?

Tam tikras vartotojų apsaugos taisyklės reikėtų atnaujinti, kad jos atitiktų dabarties iššūkius (Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai..., 2018). Remiantis aukščiau įvardintais aspektais, būtų pravartu plačiau paanalizuoti vartojimo sutarties atsisakymo institutą, atkreipiant dėmesį į minėtos teisės įgyvendinime pasitaikančių kliūčių šalinimo galimybes.

Temos naujumas ir originalumas. Lietuvoje vis dar stokojama mokslinių straipsnių ar publikacijų, skirtų analizuoti vien tik vartotojo teisę atsisakyti sutarties. Šio magistro darbo autorės žiniomis vis dar nėra teisės doktrinos lietuvių kalba, kurioje būtų tiriama, ar vartotojo teisė atsisakyti sutarties yra reali vartotojo teisių apsauga, ar visgi deklaratyvi bei, kaip suderinti vartotojo teisę į apsaugą ir sąžiningumo principo laikymąsi vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikyme? Lietuvos teisės doktrinoje dedikuotas mokslinis

straipsnis vartojimo sutarties atsisakymo institutui yra Mindaugo Kiškio „Vartotojo teisė atsisakyti sutarties – praktinis jos įgyvendinimas nuotolinės prekybos sutartyse“, išleistas 2013 metais, kuriame nėra plačiai analizuoti minėti probleminiai aspektai. Magistro darbai, kuriuose bent kiek analizuotas vartojimo sutarčių atsisakymo institutas, rašyti gana seniai: V. Verkauskienė (vadovė dr. D. Bublienė) „Vartotojo teisės į informaciją reikšmė ir įgyvendinimo ypatumai“, 2008 m., K. Vareikytė, (vadovas dr. S. Drazdauskas) „Teisės atsisakyti internetu sudarytos sutarties įgyvendinimas pagrindinėse Lietuvos internetinėse parduotuvėse“, 2014 m. Vertėtų ir dabar paanalizuoti vartotojo teisę atsisakyti sutarties bei jos praktinius įgyvendinimo privalumus ir trūkumus. Esant laiko tėkmei, minėto instituto taikymo praktika neabejotinai kito, o instituto paskirtis nebuvo visiškai išanalizuota. Šio magistro darbo autorė nustatė papildomai dar ir tai, kad vartojimo sutarties atsisakymo instrumentas prisideda prie tvaraus ir atsakingo vartojimo. Be to, vartotojo teisė atsisakyti sutarties praktikoje tapatinama su sutarties nutraukimu, o 14 dienų atsisakymo terminas neretai verslininkų įvardijamas „garantiniu“, todėl nesant paaiškinimo teisės doktrinoje, visuomenė yra klaidinama. Šis magistro darbas neabejotinai praturtins vartotojo teisės atsisakyti sutarties doktriną, akcentuojant minėtos teisės probleminius įgyvendinimo aspektus bei sieks identifikuoti realią vartojimo sutarties atsisakymo instituto paskirtį.

Darbo tikslas. Išanalizuoti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos vartotojo teisės atsisakyti sutarties privalumus bei probleminius aspektus, įskaitant Lietuvos bei Europos Sąjungos teisinį reglamentavimą teisės aktuose, teismų praktikoje bei teisės doktrinoje.

Darbo uždaviniai

- 1) Apibrėžti subjektą, kuris turi pozityvią teisę į vartojimo sutarties atsisakymo institutą bei sąlygas, kada formaliai yra suteikiama teisinė galimybė asmeniui realizuoti teisės aktų jam numatytą teisę atsisakyti vartojimo sutarties;
- 2) nustatyti vartotojo teisės atsisakyti sutarties sampratą, paskirtį ir teisinį reguliavimą remiantis atitinkamomis Europos Sąjungos direktyvomis, atitinkamais Lietuvos Respublikos teisės aktais bei tam tikra teisės doktrina;
- 3) ištirti vartotojo teisės atsisakyti sutarties privalumus ir probleminius aspektus.

Tyrimo objektas. Vartotojo teisės atsisakyti sutarties reglamentavimas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/83/ES ir atitinkamuose teisės aktuose, aiškinimas teismų praktikoje Lietuvoje ir Europos Sąjungos Teisingumo Teisme bei Lietuvos ir užsienio teisės doktrinoje.

Tyrimo metodai

- Teleologinis metodas buvo naudojamas atskleidžiant vartotojo teisės atsisakyti sutarties, kaip vartotojų teisių apsaugos priemonės, teisinio reglamentavimo paskirtį. Pastarasis metodas buvo pravartus vertinant vidinę teisės normos teksto prasmę ir pateikiant galimas, magistro darbo autorės nuomone, teisės normų interpretacijas bei tų interpretacijų padarinius vartotojo teisių apsaugai.
- Kokybinis dokumentų turinio analizės metodas buvo taikomas analizuojant vartojimo sutarties atsisakymo instituto esmę ir žodžių: „vartotojas“, „verslininkas“, „verslo subjektas“, „ūkio subjektas“, „prekiautojas“, „sutarties atsisakymas“, „sutarties nutraukimas“, „garantija“ ir kt. - vartojimo kontekstą norminiuose ir kituose teisės šaltiniuose, teismų praktikoje, teisės doktrinoje.
- Sisteminės analizės metodas buvo naudojamas analizuojant vartojimo sutarties atsisakymo instituto reglamentavimą Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktuose bei teisinius ginčus, kilusius dėl tiriamo instituto (ne)taikymo.
- Lyginamasis metodas buvo pasitelktas įvertinti vartojimo sutarties „nutraukimo“ ir „atsisakymo“ sąvokų vartojimą nacionalinėje teismų praktikoje, VVTAT komisijos nutarimuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Taip pat minėtu metodu buvo lyginama kaip – plečiamai ar siauriamai - Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taiko atitinkamose direktyvose įtvirtintą teisinį reglamentavimą vartojimo sutarties atsisakymo instituto atžvilgiu. Pastarasis metodas buvo naudingas atliekant subtyrimą kaip internetinės prekyvietės suteikia vartotojui teisę atsisakyti sutarties.
- Lyginamuoju istoriniu metodu buvo analizuojami Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos duomenys, susiję su vartotojo teise atsisakyti sutarties, metinėse ataskaitose apie vartojimo sutarčių, sudarytų tiesiogiai, ne prekybos vietose bei elektroniniu būdu kintamumą 2018 m. - 2023 m. laikotarpyje. Taip pat buvo tiriama vartojimo sutarties atsisakymo instituto genezė teisinio reglamentavimo pagrindu.
- Analizės metodu buvo nagrinėjamos vartotojo teisę atsisakyti sutarties reglamentuojančių teisės aktų normų turinys, reikšmė, praktikoje išskylantys probleminiai aspektai.
- Loginis metodas buvo naudingas pateikiant apibendrinimus bei išvadas.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbo nagrinėjamai temai ištirti itin svarbūs šaltiniai yra Lietuvos Respublikos teisės aktai: Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas ir kt., siekiant nustatyti, kaip Lietuvos įstatymų leidėjas yra reglamentavęs fizinių asmenų kaip vartotojų teisę atsisakyti vartojimo sutarties. Reikšmingi buvo ir tarptautiniai šaltiniai, numatantys vartotojų teisių apsaugą kaip antai 2011/83/ES Vartotojų teisių direktyva (angl. Consumer Rights Directive), kuri buvo priimta 2011 m. lapkričio 25 d. ir įsigaliojo 2014 m. sausio 13 d bei jos pakeitimai ir papildymai. Taip pat svarbi ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, Lietuvos teismų praktika, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos praktika, kurie leidžia pažvelgti į vartojimo sutarties atsisakymo instituto įgyvendinimą iš praktinės pusės. Darbe analizuojamos ir Lietuvos bei užsienio valstybių teisės mokslininkų publikacijos, doktrina, kuriose nagrinėjami su magistro darbe tiriamą vartotojų teisių apsaugos priemone susiję aspektai.

1. Vartojimo sutarties atsisakymo teisės taikymo sfera

Pradedant nagrinėti vartojimo sutarčių atsisakymo institutą, pirmiausiai reikia nustatyti subjektą, kuris turi pozityvią teisę naudotis magistro darbe tiriamu institutu. Aktualu apsibrėžti „vartotojo“ ir kitos vartojimo sutarties šalies įvardijimo sąvokas, vartojimo sutarties sampratą, jos identifikavimą ir atskyrimą nuo kitų sutarčių rūšių tam, kad galėtume numanyti, kada yra suteikiama teisinė galimybė asmeniui realizuoti teisės aktų jam suteiktą teisę atsisakyti vartojimo sutarties. Šią darbo dalį užbaigsime požymiais, kurie leidžia atskirti vartojimo sutarties atsisakymo institutą nuo sutarties nutraukimo, identifikavimu.

1.1. Vartojimo sutartis kvalifikuojantys požymiai

Tiriant vartotojo teisės atsisakyti sutarties iš teisinės bazės kylančius iššūkius, svarbu apsibrėžti vartojimo sutartis. Kadangi vartojimo sutartis kvalifikuojantys požymiai yra kumuliatyvūs: tinkama šalis ir atitinkami šalių tikslai, magistro darbe minėti požymiai bus tiriami paraleliai. Visgi turint omenyje ribotą magistro darbo apimtį, bus paminėti tik tie vartojimo sutarties turinio aspektai, kurie, darbo autorės manymu, yra aktualūs nagrinėjant vartotojo teisę, įtvirtintą Direktyvos 2011/83/ES 9 str. 1 d.

Remiantis CK 6.228¹ str. 1 d., matoma, kad vartojimo sutartys bendrąja prasme yra sutarčių grupė, kai sutartį sudaro verslininkas su vartotoju, o ne atskira sutarčių rūšis. Pagal CK 6.228¹ str. 4 d., vartojimo sutarčių grupės sutartims netaikomas CK XVIII¹ skyrius, kai sudaromos sutartys dėl:

- socialinių, sveikatos priežiūros, finansinių paslaugų;
- nekilnojamojo turto (statybos rangos, gyvenamųjų patalpų nuomos, taip pat sutartys, kurios sudarytos pagal CK 6.369 str. ir 6.370 str.);
- turistinių kelionių (taikoma tik teisė atsisakyti sutarties kaip vartotojui);
- maisto prekių ir kitų einamojo vartojimo namų ūkyje prekių;
- prekybos automatuose;
- ryšių paslaugų;
- dalyko, grindžiamo rizika ar atsitiktinumu (azartiniai žaidimai ir lošimai);
- keleivių vežimo;
- vykdymo proceso metu turto realizavimo.

Vartojimo sutarčių grupei yra būdingi tam tikri bruožai. Įstatymų leidėjas CK 6.228⁴ str. 1 d. įtvirtinęs, kad visada sutartis, sudaryta tarp verslininko ir vartotojo, priskiriama vartojimo

sutarčių grupei, kuomet kyla ginčas dėl nesąžiningų sutarties sąlygų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo sutarties šalimi gali būti ir juridiniai asmenys iš abiejų pusių: pagal CK 6.228³ str. 3 d. 2 p., vartojimo sutartimi pripažįstamos ir tos sutartys, kuomet sutarties šalys yra juridiniai asmenys (fizinį asmenį atstovauja viešoji įstaiga), tačiau vartotojas faktiškai sumoka už prekes ar paslaugas bei faktiškai jomis naudojasi. Nacionalinių teismų praktikoje vartojimo sutartys identifikuojamos remiantis vartojimo šalių nustatymo kriterijais ir tai, kokių tikslų sutartis buvo sudaryta: „<...> sutartis pagrįstai kvalifikuota kaip vartojimo sutartis, nes pirkėja prekes įsigijo asmeniniams poreikiams tenkinti, iš verslininko – juridinio asmens, kuriam prekių tiekimas yra jo komercinės veiklos dalis.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Teisės doktrinoje apibendrinta: „Vartojimo sutartys – tai sutartys tarp verslo subjektų ir vartotojų (B2C) (Balčiūnė, 2017, p. 100).

Atkreiptinas dėmesys, kad atsisakant sutarties pagal CK 6.228¹⁰ str., svarbi vartojimo sutarties sudarymo vieta. ESTT praktikoje išaiškinta, kad: „<...> mažmeninės prekybos patalpos, kuriose prekiautojas vykdo sezoninę veiklą, pavyzdžiui, turizmo sezono metu slidinėjimo ar pajūrio kurorte, turi būti laikomos prekybai skirtomis patalpomis, nes šis prekiautojas jose vykdo įprastą veiklą. Vis dėlto viešai prieinamos vietos, pavyzdžiui, gatvės, prekybos centrai, paplūdimiai, sporto infrastruktūros objektai ir viešasis transportas, kuriuose šis prekiautojas išimties tvarka vykdo savo prekybos veiklą, taip pat privatūs namai ar darbo vietos neturi būti laikomos prekybai skirtomis patalpomis.“ (Verbraucherzentrale Berlin eV prieš Unimatic Vertriebs GmbH, [ESTT], Nr. C-485/17, [2018-08-07], ECLI:EU:C:2018:642).

Direktyvos 93/13/EEB Priedo f punkte įtvirtinta nesąžiningos sąlygos prezumpcija: „pardavėjo ar tiekėjo įgalinimas savo nuožiūra nutraukti sutartį, kai ta pati galimybė nėra suteikiama vartotojui“ (Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų..., 1993). Anot CK 6.228⁴ str. 2 d. 6 p., nesąžininga sutarties sąlyga preziumuojama tada, kai: „verslininkui suteikiama teisė vienašališkai <...> bet kada savo nuožiūra jos atsisakyti“ (CK, 2000). Taigi ne kiekviena vartojimo sutarties šalis turi teisę atsisakyti sutarties nenurodant priežasties (CK 6.228¹⁰ str. 1 d.). Minėtą prielaidą galima grįsti kasacinio teismo praktika: „Vartojimo sutartyse sandorio šalys turi esminę svarbą, nes šaliai – vartotojui – turi būti suteikta didesnė apsauga.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje). Kasacinio teismo praktikoje verslo subjektas laikomas savo srities profesionalu, todėl jam yra taikomi aukštesni rūpestingumo ir pareigingumo reikalavimai, tarp jų ir teikiant informaciją apie prekės naudojimo ypatumus bei specifiškumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje

byloje). Verslo subjekto laikymas stipresniaja sutarties šalimi teisės doktrinoje grindžiamas dar ir tuo, kad vartojimo sutarties sąlygos nustatytos verslininko, o vartotojas individualiai sąlygų nederina ir besąlygiškai (ne)prisijungia prie siūlomos sutarties (Novikovienė, 2021, p. 135). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kiekvienu konkrečiu atveju, tas pats asmuo skirtinguose sandoriuose gali būti ir verslininku, ir vartotoju, priklausomai nuo jo funkcinio pobūdžio tam tikroje vartojimo sutartyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje).

Pagrindinis nacionalinis teisės aktas, reglamentuojantis vartojimo sutartis, ne vartotoją, o kitą minėtos sutarties šalį įvardina „verslininku“ (CK 6.228¹ str. 1 d.). Pagal CK 6.228¹ str. 3 d.: „verslininkas yra asmuo, kuris prekybos, verslo, amato arba profesijos tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis“ (CK, 2000). Tapatus „verslininko“ apibrėžimas reglamentuotas ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – VTAĮ) 2 str. 24 d. Lygindami „verslininko“ sąvoką su „vartotojo“ apibrėžimu, matome, kad verslininkas, priešingai negu vartotojas, veikia išimtinai verslo tikslais.

Nacionaliniu lygmeniu, verslininką galima būtų įvardinti „ūkio subjektu“. Pagal CK 2.4 str. 2 d., verslininkai gali būti fiziniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkine komercine veikla. Remiantis Konkurencijos įstatymo (toliau - KĮ) 3 str. 25 d., ūkio subjektais laikomi asmenys – tiek fiziniai, tiek ir juridiniai, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje (Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas, 1999). Pagal KĮ 3 str. 24 d., ūkinė veikla apibrėžiama kaip: „gamybinė, komercinė, finansinė ar profesinė veikla, susijusi su prekių pirkimu ar pardavimu, išskyrus atvejus, kai fiziniai asmenys prekę įsigyja asmeniniams ir namų ūkio poreikiams tenkinti“ (Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas, 1999). Taigi KĮ įtvirtintas ūkinės veiklos apibūdinimas iš dalies sutampa ir su CK 6.228¹ str. 3 d. reglamentuota verslininko samprata. Visgi reikėtų pripažinti, kad nebūtinai „verslininko“ sąvoka įtvirtinta CK 6.228¹ str. 3 d. bus siejama su konkurencijos teisės sąvokomis. Remiantis teisės doktrina, asmenys, teikiantys profesines paslaugas, nėra laikomi verslininkais ar vartotojais (Mikelėnas *et al*, 2002, p. 24). Tinkama vartojimo sutarties šalimi galėtų būti laikomas tik tas ūkio subjektas, kuris yra fizinis ar juridinis asmuo savo prekybos, amato, verslo, profesijos tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartį su vartotoju.

Verslininku gali būti laikomi ne tik pelno siekiantys juridiniai asmenys. CK 6.228¹ str. 3 d. įtvirtinta užuomina: „Verslininkas – fizinis asmuo arba juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padalinys, <...> įskaitant asmenis, veikiančius verslininko vardu arba

jo naudai. Juridinis asmuo gali būti laikomas verslininku neatsižvelgiant į jo dalyvių teisinę formą.“ (CK, 2000). Visgi, bent viena iš vartojimo sutarties šalių turi siekti pelno tęstiniame laikotarpyje. Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 7 d.: „Individuali veikla - savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį“ (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002). Atkreiptinas dėmesys į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje pateiktą aiškinimą, kad sutartis nėra pripažįstama vartojimo sutartimi, kuomet sutarties šalys yra du fiziniai asmenys, iš kurių vienas įsigyja paslaugą namų ūkio poreikiams tenkinti, o kita sutarties šalis nevykdo profesinės, komercinės veiklos (Walter Vapenik prieš Josef Thurner, [ESTT], Nr. C-508/12, [2013-12-05], ECLI:EU:C:2013:790). Kitaip tariant, dviejų fizinių asmenų, iš kurių nei vienas neužsiima komercine ar profesine veikla, sudaryta sutartis niekaip negalės būti laikoma vartojimo sutartimi ir tokie sutarčiai vartotojo teisių apsauga netaikoma. Taigi atsisakymo teisė nebus taikoma, kai sutartis sudaryta tarp fizinių asmenų, iš kurių nei vienas neužsiima tam tikra atitinkama profesine (komercine) veikla.

Tiriant vartotojo teisę atsisakyti sutarties, itin svarbu išanalizuoti, koks asmuo yra vadinamas vartotoju, nes priešingu atveju nebūtų įmanoma nustatyti subjekto, turinčio teisę atsisakyti sutarties. „Vartotojo“ sampratos analizė bus naudinga ir vėlesnėje Magistro darbo dalyje tiriant vartojimo sutarties atsisakymo paskirtį per instituto sampratos prizmę.

Galima hipotetiškai manyti, kad „vartotojo“ sąvokos apibrėžimas Europos Sąjungos (toliau - ES) teisės aktuose yra tapatus Lietuvos Respublikos teisės aktuose esantiems apibrėžimams, nes ES direktyvos perkeltos į nacionalinę teisę. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 93/13/EEB 1993 m. balandžio 5 d. dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 2 str. b punkte reglamentuota, kad: „„vartotoju“ laikomas bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija“. Direktyvoje 98/6/EB 1998 m. vasario 16 d. dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas 2 str. e punkte sąvoka „vartotojas“: „reiškia bet kokį fizinį asmenį, kuris perka prekę siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu ar profesija“. Lyginant su prieš tai minėta Direktyva 93/13/EEB, pastarojoje aiškinant „vartotojo“ sąvoką nenurodyta prekyba. Kitoje Direktyvoje „vartotojo“ sąvoka aiškinama plačiau – pagal Direktyvos 2008/122/EB 2009 m. sausio 14 d. dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi, ilgalaikio atostogų produkto, pardavimo ir keitimosi sutarčių aspektais 2 str. 1 d. f punktu: „„vartotojas“ – fizinis asmuo, kuris veikia siekdamas tikslų, kurie nėra susiję su jo prekyba, verslu, amatu ar profesija“. Analogiškas „vartotojo“ apibūdinimas įtvirtintas ir Direktyvos

(ES) 2019/771 2019 m. gegužės 20 d. dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB 2 str. 2d. ir Direktyvos (ES) 2019/770 2019 m. gegužės 20 d. dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų 2 str. 6 punkte. Dar vienoje direktyvoje įtvirtintas kiek išsamesnis „vartotojo“ išaiškinimas – pagal Direktyvos 2011/83/ES 2011 m. spalio 25 d. dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (toliau - Direktyva 2011/83/ES) 2 str. 1 d. „vartotojas – kiekvienas fizinis asmuo, kuris veikia pagal sutartis, kurioms taikoma ši direktyva, siekdamas tikslių, nesusijusių su jo verslu, prekyba, amatu ar profesija“. Kitoje Direktyvoje (ES) 2015/2366 2015 m. lapkričio 25 d. dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB 4 str. 20 d. (toliau - (ES) 2015/2366 direktyva) „vartotojas – fizinis asmuo, kuris pagal mokėjimo paslaugų sutartis, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas su prekyba, verslu ar profesija nesusijusių tikslų“.

Nacionaliniu lygmeniu, formalų „vartotojo“ sąvokos apibrėžimą Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas yra reglamentavęs CK 6.228¹ str. 2 d., kurioje įtvirtinta, kad vartotojas yra fizinis asmuo, kuris sudaro sutartį vartojimo tikslais (CK, 2000). Minėtame straipsnyje įstatymų leidėjas taip pat išaiškino, kad vartojimo tikslai yra tie tikslai, kurie nesusiję su to fizinio asmens verslu, prekyba, amatu ar profesija (CK 6.228¹ str. 2 d.).

Vartotojų teisių apsaugos gynimo įstatyme (toliau – VTAGĮ), priimtame 1994 m. lapkričio 10 d., iš pat pradžių „vartotojo“ sąvoka buvo įvardijama kiek kitaip: „asmuo, kuris perka prekes ir naudojami paslaugomis asmeniniams ir namų ūkio poreikiams“. Lyginant „vartotojo“ apibrėžimą su VTAGĮ 1 str. „gamintojo“, „paslaugų tiekėjo“, „pardavėjo“ sąvokų apibrėžimais, pastebėta, kad juose buvo aiškinama, kad minėti subjektai yra fiziniai arba juridiniai asmenys. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo 1, 2, 4, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo devintuoju, dešimtuoju skirsniais ir priedu įstatymo, priimto 2004 m. balandžio 27 d., 2 str. 1 d. „vartotojo“ sąvoka apibrėžiama kiek kitaip: „fizinis asmuo, kuris pareiškia norą pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą su verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti“. 2007 m. sausio 12 d. pakeitus VTAGĮ pavadinimą į Vartotojų teisių apsaugos įstatymą (toliau – VTAĮ), pasikeitė ir „vartotojo“ sąvokos apibrėžimas. Lyginant „vartotojo“ apibrėžimą su VTAĮ 2 str. 20 d.,

įtvirtinta sąvoka „vartotojas“ aiškinama identiškai kaip ir CK. Įdomu pastebėti, kad kai kuriuose teisės aktuose vietoj žodžio „vartotojas“ vartojamas kitas žodis, nors sąvokos apibrėžimas tapatus „vartotojo“ apibrėžimui, pvz., Turizmo įstatymo (1998) 2 str. 10 d. „keliautoju“ laikomas fizinis asmuo, kuris ne verslo reikalais sudaro sutartį dėl turizmo paslaugų arba Draudimo įstatymo (2003) 2 str. 1 d.: „„apdraustuojų“ laikomas fizinis asmuo gyvybės ir sveikatos draudime“. Gana išsamiai „vartotojo“ sąvoka aprašyta Lietuvos banko įstatymo (1994) 47 str. 2 d., kurioje fizinis asmuo, taip pat galintis būti apdraustuoju, naudos gavėju, nukentėjusiuoju trečiuoju asmeniu, sudarantis su finansų rinkos dalyviu finansinių paslaugų sutartį su tikslu tenkinti asmeninius, šeimos ar namų ūkio poreikius arba, kurio teisės ir pareigos susijusios su minėta sutartimi. Teisės doktrinoje teigiama, kad: „Esant formaliam vartotojo apibrėžimui, būtų apsaugomos visų vartotojų teisės, nepaisant jų turimų pranašumų ar trūkumų. (Novikovienė, 2010, p. 284). Kiti teisės mokslininkai daro priešingą išvadą: „abstrakti, objektyviais požymiais apibūdinta vartotojo samprata įtvirtinta formaliojoje teisėje ir plėtotą ESTT praktikoje iš tikrųjų neįgyvendina silpnesnės šalies apsaugos principo.“ (Bublienė, 2007, p. 46).

Darbo autorė, išnagrinėjusi tiek ES direktyvas, tiek nacionalinius teisės aktus, kurie aktualūs nagrinėjant „vartotojo“ sąvoką, pastebi, kad juose nėra reglamentuotas vartotojo biologinis amžius, dėl kurio sutarties šalis gali būti silpnesnė dėl patyrimo, derybinės galios trūkumų ir kt. (Bublienė, p. 46, 2007). Kaip antai Direktyvos 2011/83/ES 2 str. 1 d. nurodyta, kad vartotojas yra kiekvienas fizinis asmuo. Direktyvos 98/6/EB 2 str. e punkte sąvoka „vartotojas“ reiškia be kita ko bet kokią fizinį asmenį. Dar kitose direktyvose, pvz., (ES) 2015/2366 Direktyvos 4 str. 20 d. vartotojas be kita ko yra fizinis asmuo. Taigi, apskritai direktyvose įtvirtinta, kad „vartotojas“ absoliučiai bet koks kiekvienas fizinis asmuo, kuris įsigyja daiktą savo buitiniams poreikiams tenkinti. Viena vertus, pagal CK 1.84 str. 1 d., nepilnamečio iki 14 metų sudarytas sandoris negalioja. Kita vertus, pagal CK 1.84 str. 1 d.: „<...> išskyrus smulkius buitinius sandorius, kuriuos <...> gali sudaryti savarankiškai.“ (CK, 2000). Remiantis CK 2.2 str. 1 d., teisnumas įgyjamas iškart subjektui gimus. Pagal CK 6.161 str. 2 d. nuostatą, verslininkas, teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes, privalo sudaryti sutartį su bet kuriuo asmeniu, išskyrus įstatymu įtvirtintas išimtis. Remiantis CK 6.159 str., sutartis gali sudaryti tik veiksnios šalys. Lietuvoje, pagal CK 2.5 str. 1 d., visiškas civilinis veiksnumas atsiranda subjektui, kuriam suėjo 18 metų amžius arba, pagal minėto straipsnio 2 dalį, įstatymu nustatyta tvarka nuo santuokos sudarymo momento. Taigi nepilnametis asmuo neturi pilno veiksnumo ir gali būti ne bet kokių sandorių šalimi. Anot CK 2.7 str. 3 d., nepilnamečiai, kuriems nesuėjęs 14 metų amžius, gali sudaryti smulkius sandorius savarankiškai, jeigu šiems sandoriams

nenustatyta speciali forma. Teisės doktrinoje teigiama, kad sąvoka „smulkūs buitiniai sandoriai“ apima pirkimo-pardavimo sandorius, kurių objektas yra nedidelės kainos, t. y. maisto produktai, knygos, kanceliarijos reikmenys ir kiti analogiški dalykai (CK komentaras, Asmenys, 2002, p. 31). Galima daryti išvadą, kad DŽ. Kenedžio teiginys: „Vartotojai esame mes visi!“ (Stuyck, 2000, p. 369) pasitvirtino - teoriškai subjektas gali būti vartotoju nuo jo gimimo momento. Pastaroji išvada dar labiau atliepia vartotojo teisių apsaugos poreikį sutarties atsisakymo institutu, kuomet vartotojas gali būti įsigijęs prekę dėl verslininko daromo psichologinio spaudimo.

„Vartotojo“ samprata aiškinama ir teismų praktikoje, kurioje neišplečiamas teisės aktuose įtvirtintas formalus „vartotojo“ apibrėžimas: „Su sutarčių sudarymu susijusių rizikų dydis, patirti finansiniai nuostoliai, galimos subjekto žinios ir patirtis finansinių priemonių srityje arba jo aktyvūs veiksmai sudarant sandorius nėra pagrindas tokios sandorio šalies nelaikyti vartotoju“ (Jana Petruchová prieš FIBO Group Holdings Limited, [ESTT], Nr. C-208/18, [2019-10-03], ECLI:EU:C:2019:825). Kitoje ESTT byloje vartotoju laikomas asmuo, sudaręs jam pačiam pelningą paslaugų sutartį ir, kurio pragyvenimo šaltinis buvo kilęs iš tos sudarytos sutarties, t. y. pokerio žaidimuose išlošti pinigai. Teismų jurisdikcijos nustatymas priklausomai nuo laimėtos (ar pralaimėtos) sumos neatitinka Reglamente Nr. 44/2001 įtvirtinto tikslo. (A. B., B. B. prieš Personal Exchange International Limited, [ESTT], Nr. C-774/19, [2020-12-10], ECLI:EU:C:2020:1015.).

Vartotojo teisinės žinios ir (ar) patirtis visgi gali būti reikalingi tam, kad subjektas gebėtų pasinaudoti vartojimo sutarties atsisakymo instrumentu: „Pareiga įrodyti, kad laikėsi šios straipsnio reikalavimų dėl sutarties atsisakymo, tenka vartotojui (CK 6.228¹⁰ straipsnio 8 dalis)“ (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Kita vertus, teismai gindami vartotojo teises, padeda teisinių žinių stokojančiai silpnesnei vartojimo sutarties šaliai. Pavyzdžiui, vienoje byloje vartotojas buvo kreipęsis į verslininką, kad, dėl esminio sutarties pažeidimo (CK 6.217 str.) – durų neatvežimo ir nesumontavimo, ūkio subjektas grąžintų sumokėtą sumą. Apeliacinės instancijos teismas vartotojo interesus apgynė motyvuodamas: „Atsakovui atsisakius sutarties, ieškovei atsiranda pareiga grąžinti už duris ir jų priedus sumokėtą 1 510,55 Eur sumą. Be to, kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, atsakovui priklauso ir 20 Eur nuostolių, patirtų sumokant už durų angų matavimo darbus, <...> ieškovė nevykdė savo pareigos sumontuoti duris...“ (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje), t. y. pritaikė vartojimo sutarties atsisakymo institutą. Minėtą vartotojo teisinio išsprusimo poreikį galima pagrįsti ir teisės mokslininkų padarytomis išvadomis doktrinoje: „Atlikti tyrimai atskleidė, kad esminė liberalios ekonomikos pagrindu paremta

prielaida, jog vartotojai yra racionalūs ir galintys savo interesais pasirūpinti asmenys, ne visada yra pagrįsta.“ (Bublienė ir Selvestravičiūtė, 2022, p. 57).

Apibendrinant, verslo subjektas bendrąja prasme yra asmuo, kuris, sudarantis vartojimo sutartį su fiziniu asmeniu, siekia pelno, vykdydamas komercinę ar profesinę veiklą. Galima daryti išvadą, kad faktiškai vartotojas yra tik fizinis asmuo, sudaręs ar ketinantis sudaryti sandorius asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams tenkinti. Teisės aktuose įtvirtintų formalių sąvokose nurodytų kriterijų išpildymo užtenka konkrečių subjektą pripažinti vartotoju, t. y. jo turimų žinių lygis, sandorio piniginė vertė ir pan. neturi reikšmės. Visgi tam, kad vartotojo teisė atsisakyti vartojimo sutarties būtų realiai įgyvendinta, gali reikėti ir vartotojui nusimanyti vartotojų teisių apsaugos srityje.

1.2. Vartojimo sutarties atsisakymo teisės atskyrimas nuo sutarties nutraukimo teisės

Analizuojant teisės doktriną sutarčių atsisakymo ir nutraukimo aspektu, pastebėta, kad kai kurie teisės mokslininkai minėtas sąvokas tapatina: „<...> atsisakyti sutarties (ją nutraukti arba iš jos pasitraukti)“ (Stonys, 2013, p. 164). Teisinėje literatūroje pažymima, kad atsisakymas ir nutraukimas sukelia visiškai skirtingus padarinius, nes sutarties nutraukimas veikia perspektyviai, o atsisakymas iš esmės yra lygus sutarties negaliojimui ir veikia retrospektyviai. Labai svarbu pažymėti, kad tai nėra tapačios sąvokos, nors atskiras sutarčių rūšis reglamentuojančiose taisyklėse yra ne viena taisyklė, skirta sutarties nutraukimui, kuri pavadinta sutarties atsisakymu. Tai yra lingvistinis kodekso trūkumas, kurį vertėtų ištaisyti. (Chochrin, 2019, p. 54). Užsienio autoriai taip pat antrina, kad daugelyje valstybių yra susiduriama su teisiniu iššūkiu kaip atskirti du minėtus skirtingus vartotojų teisių apsaugos institutus (Abril *et al*, 2018, p. 34).

Magistro darbo autorė daro prielaidą, kad vartojimo sutarties atsisakymo ir sutarties nutraukimo institutų tapatinimo priežastis kyla dėl vartotojo atsisakymo teisės aiškinamo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES 9 straipsnio 1 dalyje: „Vartotojas, nenurodydamas priežasties ir nepatirdamas <...> išlaidų per 14 dienų laikotarpį gali atsisakyti nuotolinės prekybos sutarties ar ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties.“ (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES). Atkreipiamas dėmesys į tai, kad vartotojas gali turėti priežastį, dėl kurios grąžina įsigytą produktą verslininkui, tačiau turi teisę tos priežasties nenurodyti ir, be kita ko, išvengti galimų verslo subjekto atsikirtimų, išskyrus tam tikrus atvejus, kai atsisakymo teisės leidžiama netaikyt.

Nacionaliniu lygmeniu, CK 6.228¹⁰ str. 1 d. nurodyta, kad vartotojas turi teisę, nenurodydamas priežasties ir nepatirdamas kitų, negu nustatyta CK 6.228¹¹ str., išlaidų, per 14 dienų atsisakyti nuotolinės sutarties ar ne prekybos patalpose sudarytos sutarties, išskyrus įstatyme numatytas išimtis. Kita vertus, iš CK 6.228⁵ str. 2 d. įtvirtintos nuostatos matyti, kad kainos nemokėjimas per sutartyje nurodytą terminą taip pat atšaukia vartojimo sutarties sudarymą. ESTT praktikoje konstatuota, kad nacionaliniuose teisės aktuose gali būti nuostatų draudžiančių tarpvalstybinės nuotolinės prekybos atveju: „Tiekėjui reikalauti, kad vartotojas sumokėtų avansą arba atliktų bet kokį kitą mokėjimą nepasibaigus teisės atsisakyti sutarties terminui“, tačiau tiekėjas gali sužinoti vartotojo mokėjimo kortelės numerį (Hof van beroep te Gent prieš Lodewijk Gysbrechts, Santurel Inter BVBA, [ESTT], Nr. C-205/07, [2008-12-16], ECLI:EU:C:2008:730).

Kasacinio teismo praktikoje galima rasti nutarčių punktų, kuriuose vartotojo sutarties atsisakymas paaiškinamas kaip sutarties nutraukimas: „byloje sprendžiama dėl pirkėjo teisės atsisakyti sutarties (nutraukti sutartį)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Analogiškai sutarties atsisakymo bei nutraukimo sinonimai minimi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartyje civilinėje byloje. Teismų praktika yra gana plačiai išplėtojusi vartotojo teisę į sutarties nutraukimą, o ne teisę į vartojimo sutarties atsisakymą. Iš kasacinio teismo praktikos: „<...> kai daikto kokybės trūkumas yra esminis sutarties pažeidimas, yra galimas sutarties atsisakymas (CK 6.334 str. 1 d. 4 p.). Šis teisių gynimo būdas nukreiptas į sutartinio santykio nutraukimą ir pagal sutartį už daiktą sumokėtų pinigų gražinimą.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje). Lingvistiškai tapačią reikšmę turintys žodžiai: „atsisakyti“, „nutraukti“ nėra sinonimai teisės aktuose. Sutarties nutraukimas, pagal CK 6.212 str., 6.217 str., 6.219 str., 6.228²² str. 1,2,9 d., 6.321 str., 6.364³ str. ir kt. str., siejamas su tam tikrų objektyvių aplinkybių egzistavimu, kuomet vartotojas naudodamas teisių gynybės būdą – sutarties nutraukimą–privalėtų įvardinti sutarties nutraukimo priežastį.

Lietuvos Respublikoje tarp vartotojų ir verslininkų kilusius ginčus neteisimine tvarka nagrinėja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – VVTAT). Dažniausiai vartotojai į VVTAT kreipiasi su prašymu nutraukti prekės pirkimo–pardavimo (paslaugos teikimo) sutartį ir gražinti už prekę (paslaugą) sumokėtus pinigus. Galimai ir VVTAT, sudarydama statistinius duomenis, net ir tuos vartotojus, kurie kreipiasi pagal CK 6.228¹⁰ įgyvendinimą, priskiria sutarties nutraukimo sąvokai. Minėtą išvadą galima daryti dėl to, nes VVTAT Komisijos nutarimuose ne kartą nustatytas verslo subjekto CK 6.228¹¹ str. 2 d. ir (ar) CK 6.228¹⁰ str. 1 d. pažeidimai, kaip antai: 2023 m. balandžio 20 d. Nr. 12V-

3, 2023 m. birželio 15 d. Nr. 12V-8, 2023 m. liepos 13 d. Nr. 12V-11, 2022 m. sausio 6 d. Nr. 12V-1, 2022 m. kovo 10 d. Nr. 12V-8, 2022 m. birželio 3 d. Nr. 12V-15, 2022 m. rugpjūčio 18 d. Nr. 12V-18, 2022 m. gruodžio 15 d. Nr. 12V-20, 2021 m. kovo 18 d. Nr. 12V-6 ir kt.

1 lentelė. Vartotojų prašymai VVTAT nutraukti vartojimo sutartis 2019-2022 metais.

	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Visų kategorijų VVTAT prašymai	4 726	5 919	5 674	5 270
Prašymai nutraukti vartojimo sutartis, procentinė išraiška	61 %	59 %	55 %	59 %

Sudaryta darbo autorės pagal VVTAT vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaitas 2020, 2021, 2022 metais.

Taigi pagal Lietuvos civilinę teisę „sutarties nutraukimo“ sąvoka vartotina tais atvejais, kai sutartis vykdoma netinkamai. Visgi tiek nacionaliniai teismai, tiek VVTAT sutarties nutraukimo sąvoką taiko plačiąja prasme, t. y. apimant ir vartotojo teisę atsisakyti sutarties. Kita vertus, VVTAT pažymi, kad ir vartotojai norėdami pasinaudoti atsisakymo teise, nurodo tikrovės neatitinkančią informaciją apie netinkamą produkto kokybę, todėl verslininkas nesutinka vykdyti restitucijos (Gražinate internetu įsigytą prekę? Nedarykite..., 2020).

Apibendrinant, vartotojo teisės atsisakyti ar nutraukti vartojimo sutartis bendrąja prasme yra skirtos užtikrinti vartotojų teisių apsaugą. Teisė vienašališkai nutraukti sutartį abiem sutarties šalims yra orientuota į tinkamą sudarytos sutarties vykdymą. Atsisakymo nuo sudarytos sutarties esmė yra retrospektyvus sudarytos vartojimo sutarties vartotojo vienašališkas atšaukimas. Per tam tikrą laikotarpį vartotojas nepriklausomai nuo verslininko valios turi teisę sugrįžti į tą pačią teisinę padėtį, kurioje jis buvo prieš sudarant atitinkamą vartojimo sutartį. Atkreiptinas dėmesys, kad verslininko sutikimas yra nebūtinai tam, kad vartotojas įgyvendintų sutarties atsisakymo teisę tik tam tikrose vartojimo sutartyse, kurios nepatenka į įstatyme įtvirtintą išimčių sąrašą.

2. Vartojimo sutarties atsisakymo taikymo apimtis, išimtys, pasekmės ir samprata

Ne kiekvienam produktui, dėl kurio įsigijimo buvo sudaryta vartojimo sutartis, taikomas sutarties atsisakymo institutas (Direktyvos 2011/83/ES 6 str. 1 d. h p., 16 str.).

Nacionaliniu lygmeniu įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs CK 6.228⁷ str. 1 d. 7 p., kad verslininkas privalo vartotoją informuoti apie: „Teisės atsisakyti sutarties <...> įgyvendinimo sąlygas, terminą ir tvarką pagal CK 6.228¹⁰ str., taip pat pateikti pavyzdinę sutarties atsisakymo formą arba informaciją, kad vartotojas neturi teisės atsisakyti sutarties pagal CK 6.228¹⁰ str., arba, jei reikalinga, aplinkybes, kuriomis vartotojas praranda teisę atsisakyti sutarties“. Kitaip tariant: „Vartotojo teisė atsisakyti sutarties yra besąlyginė ir neatšaukiama“ (Kiškis, 2013, p. 47), tačiau yra išimčių. Teisės doktrinoje pripažįstama: „<...> chaotiškas teisės atsisakyti sutarties išimčių reglamentavimas, kuris tikrai nepadaeda vartotojams aiškiai suprasti savo teises ir jų ribas, todėl sutartis, kurioms netaikoma vartotojo teisė atsisakyti sutarties, derėtų reglamentuoti nuosekliau.“ (Kiškis, 2013, p. 53). Pagal Direktyvos 2011/83/ES 16 str., sutartims, sudarytoms elektroninėje prekyvietėje ar ne prekybos patalpose, netaikomas atsisakymo institutas, kai:

- ❖ prieš pradėdant teikti paslaugas vartotojas sutinka prarasti sutarties atsisakymo teisę,
- ❖ sutarties kaina nepriklauso nuo prekiautojo,
- ❖ prekę pagaminta pagal pirkėjo individualius reikalavimus,
- ❖ prekę greitai genda,
- ❖ prekės dėl sveikatos ir higienos nebetinkamos grąžinti jas išpakavus,
- ❖ prekės neatskiriamai susimaišo su kitais daiktais,
- ❖ pristatomi alkoholiniai gėrimai po 30 dienų nuo užsakymo,
- ❖ pagal vartotojo prašymą prekiautojas atvyksta atlikti remonto darbų ir parduoda remontui atlikti būtinų detalių,
- ❖ supakuotų vaizdo ar garso, programinės įrangos ar skaitmeninio turinio įsigijimo sutartims,
- ❖ periodiniams leidiniams (bet ne prenumeratų sutartims),
- ❖ viešajame aukcione,
- ❖ apgyvendinimo, išskyrus gyvenamojo būsto vietos suteikimą,
- ❖ prekių gabenimo,
- ❖ automobilių nuomos,
- ❖ viešojo maitinimo ar laisvalaikio paslaugos, jei sutartyje nustatyta konkreči paslaugų teikimo data ar laikotarpis sudarytoms sutartims.

Nacionaliniu lygmeniu tiesiogiai perkeltas ES nustatytas reguliavimas į LR CK 6.228¹⁰ str. 2 d. pažodžiui, todėl internetinėse parduotuvėse bei ne prekybos patalpose įsigyjant produktus Lietuvos Respublikos teritorijoje, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, remiamasi CK 6.228¹⁰ str. 2 d. (Internetu įsigytų prekių grąžinimas..., 2022).

Analizuojant pagrindinį nacionalinės civilinės teisės kodifikuotą įstatymą pastebėta, kad CK 6.362 str. įtvirtinta pirkėjo teisė įsigytus daiktus grąžinti arba pakeisti kitais per 14 dienų, jeigu tie daiktai nepatenka į išimčių sąrašą ir yra tinkamos prekinės būklės. CK 6.362 str. minima: „Pirkėjas turi teisę per keturiolika dienų nuo ne maisto daiktų perdavimo jam, jeigu pardavėjas nėra nustatęs ilgesnio termino <...>, ... Pardavėjas turi grąžinti pirkėjui pastarojo sumokėtą kainą nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per keturiolika dienų nuo daikto grąžinimo dienos. <...>, jeigu daiktai nebuvo naudojami, nesugadinti, išsaugotos jų vartojamosios savybės bei nepraradę prekinės išvaizdos ir pirkėjas turi įrodymus, patvirtinančius, kad jis daiktus pirko iš to pardavėjo. <...>, Daiktų keitimo ir grąžinimo tvarka, taip pat nekeičiamų ir negrašinamų daiktų sąrašas nustatyti Mažmeninės prekybos taisyklėse.“. Pastaroji citata savo esme yra tapati CK 6.228¹⁰ str. įtvirtintam vartotojo teisių apsaugos instrumentui. Vadinasi, CK 6.362 straipsnį galima būtų priskirti prie vartojimo sutarties atsisakymo instituto teisinio reguliavimo. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas yra numatęs apribojimų ir platesniame vartojimo sutarties atsisakymo taikyme. Lietuvos Respublikos poįstatyminiam teisės akte – Vyriausybės nutarime Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo įtvirtinta, kad be pardavėjo sutikimo, įsigytos tam tikros prekės fizinėse parduotuvėse yra nekeičiamos ir negrašinamos kaip antai:

- tabako gaminiai ir su tabako gaminiais susiję gaminiai;
- parfumerijos, kosmetikos ir tualetinius preparatai;
- fotografijos ir kinematografijos prekės;
- spausdintos knygos, reprodukcijos ir kitos poligrafijos pramonių dirbiniai;
- audiniai;
- kiliminė grindų danga, išskyrus kilimus ir kilimėlius;
- megzti vyriški, berniukų, moteriški arba mergaičių apatiniai drabužiai;
- kūdikių drabužėliai;
- pėdkelnės, kojinės, puskojinės ir kiti panašūs dirbiniai;
- siūti vyriški, berniukų, moteriški arba mergaičių apatiniai marškiniai, naktiniai marškiniai, pižamos ir panašūs dirbiniai;
- liemenėlės, juosmenys, korsetai ir panašūs dirbiniai;
- perlai, brangakmeniai, taurieji metalai ir jų dirbiniai, išskyrus dirbtinę bižuteriją;
- mašinos ir mechaniniai įrenginiai;

- elektros mašinos ir įrenginiai, garso įrašymo ir atkūrimo bei televizijos vaizdo ir garso įrašymo ir atkūrimo aparatai;
- antžeminio transporto priemonės;
- laivai, valtys ir plaukiojantys įrenginiai;
- optikos, fotografijos, kinematografijos, matavimo, kontrolės, medicinos arba chirurgijos prietaisai ir aparatai;
- laikrodžiai;
- muzikos instrumentai;
- ginklai ir šaudmenys;
- baldai, patalynės reikmenys, šviestuvai;
- žaislai, žaidimai, išskyrus sporto ir meškeriojimo reikmenis;
- meno kūriniai, kolekcionavimo objektai ir antikvariniai daiktai (Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo, 2001).

Atkreiptinas dėmesys, kad CK 6.362 str. siekiama jog sutarties šalys tik modifikuotų, bet nenutrauktų sudarytą vartojimo sutartį: „<...> pakeisti nusipirktus daiktus pirkimo ar kitoje pardavėjo nurodytoje vietoje analogiškais kitokių matmenų, formos, spalvos, modelio ar komplektiškumo daiktais. Jeigu keičiant daiktus susidaro kainų skirtumas, pirkėjas su pardavėju privalo atsiskaityti pagal perskaičiuotas kainas. Jeigu pardavėjas neturi pakeitimui tinkamų daiktų, tai pirkėjas turi teisę <...> grąžinti daiktus pardavėjui“ (CK, 2000). Nepaisant minėto aspekto, Lietuvos įstatymų leidėjas CK 6.362 str. plačiau užtikrina vartotojo teisių apsaugą negu reikalaujama Direktyva 2011/83/ES.

Teisės doktrinoje teigiama, kad sutarties atsisakymo teisė nuotolinėje prekyboje reikalinga tam, kad pirkėjas virtualioje aplinkoje neturi galimybės fiziškai apžiūrėti įsigyjamo daikto (Kiškis, 2013, p. 46). Vartojimo sutarties atsisakymo teisė sudarant sutartį ne prekybos patalpose pravarti atgrasyti prekiautojus, darančius psichologinį spaudimą primygtinai siūlant įsigyti jų parduodamą prekę (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413). Įstatymų leidėjo siekį užtikrinti vartotojo teisę atsisakyti sutarties sudarytos fizinėje parduotuvėje galima pagrįsti analogiškais argumentais. Fizinės parduotuvės yra pelno siekiantys juridiniai asmenys, todėl atlieka tam tikrus veiksmus vartotojo atžvilgiu, kurie užtikrintų rezultatą – pelną. Pasitelkiamos įvairios rinkodaros strategijos, pavyzdžiui, drabužių nunešimas prie kasos vien tam, kad vartotojas nenuspręstų nesudaryti vartojimo pirkimo-pardavimo sutarties (Kaip parduoti prekę?), tiesioginės rinkodaros įtakos poveikis, patalpos apšvietimas, kuris suteikia patrauklumo prekinei išvaizdai ar prekių išdėstymas taip pat gali lemti vartotojo valią įsigyti prekę (8 mažmeninės prekybos rinkodaros strategijos naujiems...). Vartotojų

valią įsigyti tam tikrą prekę gali suformuoti ir nuomonės formuotojai socialiniuose tinkluose. Remiantis Europos Komisijos ir 22 valstybių narių, taip pat Norvegijos ir Islandijos nacionalinių vartotojų apsaugos institucijų tyrimo duomenimis, tik kas penktas nuomonės formuotojas laikosi reklamos žymėjimo reikalavimo (Nuomonės formuotojų reguliavimas: teisiniai iššūkiai...). Taigi vartotojo atsisakymo teisė fizinėse parduotuvėse yra vienas iš būdų apsaugoti vartotoją nuo agresyvios komercinės veiklos.

Apibendrinant, vartotojo teisių apsauga, kuomet teisės aktai leidžia verslo subjektui nesuteikti teisės atsisakyti sutarties, yra verslininko diskrecijoje. Kitaip tariant, verslo subjektas gali taikyti vartotojo teisių apsaugą plačiau ir suteikti teisę vartotojui atsisakyti sutarties, sudarytos dėl prekės patenkančios į išimčių sąrašą. Nacionaliniu lygmeniu šiame magistro darbe nagrinėjamo instituto taikymas Lietuvos Respublikoje yra ne tik išplėstas, numatant vartojimo sutarties atsisakymo galimybę fizinėse parduotuvėse, bet ir susiaurintas poįstatyminiame teisės akte konkrečiai įvardinant prekių grupes, kurioms minėtas teisės institutas gali būti netaikomas, jei verslininkas nenuspręstų kitaip.

2.1. Pasekmės

Šioje mokslinio tiriamojo darbo potemėje nagrinėsime vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikymo pasekmes darydami prielaidą, kad vartojimo sutarties šalys yra sąžiningos.

Vartojimo sutarčių atsisakymo institutas yra potencialus ekonominių pasekmių sukėlėjas tiek verslininkui, tiek ir vartotojui. Vartotojas, kuris naudojasi sutarties atsisakymo institutu, pagal Direktyvos 2011/83/ES 13 str. 2 d., gali patirti prekės grąžinimo pardavėjui išlaidų, kai vartotojas aiškiai pasirinko ne prekiautojo pasiūlytą pigiausią standartinio pristatymo būdą. Pagal Direktyvos 2011/83/ES 14 str. 1 d. ir 2 d., vartotojas nepatirtų prekės grąžinimo išlaidų jeigu prekiautojas neinformavo vartotojo: jog jas turės padengti vartotojas arba apie sutarties atsisakymo institutą. ESTT praktikoje taip pat akcentuota, kad verslo subjekto pareigos informuoti vartotoją apie sutarties atsisakymo institutą turi sąsają su vartotojo išlaidomis: „Vartotojas atleidžiamas nuo bet kokios pareigos mokėti už paslaugas, suteiktas vykdant ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį, jeigu atitinkamas prekiautojas jo neinformavo apie jo teisę atsisakyti sutarties ir šis vartotojas teise atsisakyti pasinaudojo po sutarties įvykdymo“ (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413). Vartotojo patiriamų išlaidų dydis priklauso proporcingai nuo vartotojo pasirinkto prekės grąžinimo būdo ar verslo subjekto pareigos informuoti vartotoją tinkamo vykdymo. Užsienio teisės doktrinoje daroma išvada, kad

vartojimo sutarties atsisakymo institutas konkrečiu atveju gali būti pateisinamas tik tuomet, jei tokios teisės nauda ar negalėjimas atsisakyti sutarties ženkliai nusvertų vartotojo prekės gražinimo išlaidas (Eidenmuller, 2011, p. 7).

Vartojimo sutarties atsisakymo instituto pasekmės nėra palankios verslo subjekto atžvilgiu. Visgi prekiautojui, kuris neįvykdė ES lygmeniu įtvirtintos pareigos suteikti teisę vartotojui atsisakyti sutarties, gali būti pritaikytos sankcijos. VTAĮ 40 str. 1 d. įtvirtinta, kad: „Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba už <...> CK 6.228¹⁰ straipsnio 1, 9 ir 10 dalyse <...> nurodytų reikalavimų (draudimų) nesilaikymą verslininkui gali skirti nuo penkių šimtų iki penkių tūkstančių eurų baudą.“ (VTAĮ, 1994). Lyginant su ES valstybėmis: „Italijos vartotojų kodekso 27 str. nustatyta bauda nuo 5 000 EUR, iki 5 mln. EUR., <...> Prancūzijos vartotojų kodekse bauda iki 3 000 EUR ir bauda iki 15 000 EUR juridiniams asmenims. Kipre už vartotojų teisių direktyvos pažeidimus skiriama bauda, kuri gali sudaryti iki 5 proc. metinės apyvartos sumos arba iki 200 tūkst. EUR. Latvijoje – iki 10 proc. metinės apyvartos sumos arba iki 100 tūkst. EUR, Nyderlanduose – iki 1 proc. metinės apyvartos sumos arba iki 900 tūkst. EUR (Consumer Law Training for European SMEs, 2022). Teisės doktrinoje teigiama, kad bendrovės tikslas yra maksimalaus pelno siekimas (Mikalonienė *et al*, 2017, p. 134). Taip pat, sutarties atsisakymo teisė gali verslininką pastatyti į ekonominio neužtikrintumo padėtį. Minėtas teiginys iliustruotas ESTT byloje: „sutarčiai, kuria siekiama suteikti vartotojui nuolaidą vėliau sudaromų keleivinio transporto sutarčių atveju, netaikoma Direktyvos 2011/83 49 konstatuojamojoje dalyje nurodyta teisės atsisakyti sutarties išimtis, susijusi su „tam tikromis paslaugomis <...>, kai sudarant sutartį skiriami ištekliai, kuriuos, jei buvo pasinaudota teise atsisakyti sutarties, prekiautojui gali būti sunku panaudoti“ (Verbraucherzentrale Berlin eV prieš DB Vertrieb GmbH, [ESTT], Nr. C-583/18, [2020-03-12], ECLI:EU:C:2020:199). Kitoje ESTT byloje remiasi išimtimi, kuri pateisina pelno siekiantį verslo subjektą netaikyti atsisakymo teisės: „Direktyvos 2011/83 16 straipsnio 1 punktą turi būti aiškinamas taip, kad šioje nuostatoje numatyta teisės atsisakyti sutarties išimtimi galima remtis prieš vartotoją, kuris su tarpininku, veikiančiu savo vardu, bet laisvalaikio veiklos organizatoriaus naudai, sudarė nuotolinės prekybos sutartį dėl teisės patekti į tą laisvalaikio renginį įsigijimo, jeigu, pirma, dėl sutarties atsisakymo pagal šios direktyvos 12 straipsnio a punktą nustojus galioti pareigai vartotojo atžvilgiu vykdyti šią sutartį atitinkamos veiklos organizatoriui kiltų rizika, susijusi su taip atsilaisvintųjų išteklių suteikimu, ir, antra, numatyta, kad laisvalaikio veikla, kurioje dalyvauti leidžia ši teisė, turi vykti konkrečią dieną arba konkrečiu laikotarpiu.“ (DM prieš CTS Eventim AG & Co. KGaA, [ESTT], Nr. C-96/21, [2022-03-21], ECLI:EU:C:2022:238).

Visgi ESTT ne visada pateisina verslo subjekto pareigos vartotojui suteikti atsisakymo teisę nevykdymą. ESTT praktikoje yra pasitaikę atvejų, kai verslininkai linke formaliai vadovautis Direktyvos 2011/83/ES 16 str. įtvirtintomis išimtimis. ESTT praktikoje jau yra bylų, kuomet verslo subjektas nesutinka, kad vartotojas pasinaudotų sutarties atsisakymo teise: „„Vartotojas iš Vokietijos įmonės internetu nusipirko čiužinį. Kai prekė jam buvo pristatyta, pirkėjas išpakavo čiužinį ir nusprendė pasinaudoti sutarties atsisakymo teise bei susigrąžinti sumokėtus pinigus. Pardavėjo nuomone, vartotojas jau nebegalėjo pasinaudoti minėta teise, nes, pagal Direktyvos 2011/83/ES 16 str. e p., tiekiamos supakuotos prekės yra nebetinkamos grąžinti dėl sveikatos apsaugos ar higienos priežasčių ir kurios buvo išpakuotos jas pristačius, todėl išpakuotas čiužinys nebetinkamas grąžinti per 14 kalendorinių dienų.“ (ESTT: vartotojų teisė atsisakyti sutarties..., 2019). Anot ESTT: „šiuo atveju, kai vartotojas atplėšė pristatytos prekės apsauginę dangą, Direktyvos 2011/83/ES 16 str. e p. įtvirtinta vartojimo sutarties atsisakymo teisės išimtis netaikoma. Jeigu čiužinys net jau ir buvo panaudotas, tai jis netampa netinkamu naudoti pakartotinai trečiajam asmeniui arba pakartotinai parduoti.“ (Slewo – schlafen leben wohnen GmbH prieš Sascha Ledowski, [ESTT], Nr. C-681/17, [2019-03-27], ECLI:EU:C:2019:255).

Galima būtų apibendrinti, vartotojo teisė atsisakyti sutarties būtų laikytina realia vartotojo teisių apsauga tik tuomet, jei tokios teisės nauda ar negalėjimas atsisakyti sutarties ženkliai nusvertų vartotojo prekės grąžinimo išlaidas. Verslo subjektas, kuris taikytų atsisakymo teisę ir tais atvejais, kai sudarant sutartį skiriami ištekčiai, kuriuos, jei buvo pasinaudota teise atsisakyti sutarties, prekyautojui gali būti sunku panaudoti ateityje, neabejotinai atsidurtų ekonomiškai prastesnėje padėtyje, nei ta, kuri buvo prieš sudarant sutartį su konkrečiu vartotoju. Taip pat, verslininkui gali būti skiriama piniginė bauda, kuomet vartotojas nėra informuojamas apie vieną iš vartotojo apsaugą užtikrinančių teisių – vartotojo teisę atsisakyti sutarties.

2.2. Sutarties atsisakymo instituto samprata

2011 m. spalio 25 d. buvo priimta direktyva 2011/83/ES plačiai reguliuojanti vartotojų teises, turėjo būti perkelta į Lietuvos nacionalinę teisę per dvejus metus (iki 2013 m. gruodžio 13 d.) (Bublienė, 2012, p. 37;38). Inkorporuojant minėtos direktyvos nuostatas į Lietuvos nacionalinę teisę, atitinkami CK straipsniai (6.357, 6.366, 6.367), reglamentavę vartotojo teisę atsisakyti sutarties, nuo 2014 m. birželio 13 d. neteko galios pagal Lietuvos Respublikos 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymą Nr. XII-700. Remiantis minėtu įstatymu, CK

atsirado XVIII¹ skyrius „Vartojimo sutartys“, kuris tarytum papildė CK 228 straipsnį, reglamentuojantį esminę šalių nelygybę, nes visi XVIII¹ skyriaus straipsnių numeriai numeruojami prie pagrindinio straipsnio numerio skaičiaus 228 prirašant tam tikrą skaičiuką viršuje, nuo 1 iki 24, didėjančia tvarka. Teisės doktrinoje yra akcentuojama, kad minėta darbo autorės interpretacija galėtų būti grindžiama tuo, kad vartojimo sutartyse šalys nėra lygiavertėje padėtyje, vartotojas laikomas silpnesne šalimi verslo subjekto atžvilgiu (Novikovienė, 2010, p. 281-284). Taigi sudėtinės struktūros prievolėse – vartojimo sutartyse – vartotojui teisinis reguliavimas numato satisfakciją: sutarties šalių padėties pusiausvyros teorinį užtikrinimą.

Europos Sąjungoje vartotojų teisė atsisakyti sutarties vystėsi palaipsniui, priimant tam tikras direktyvas. Viena iš pirmųjų yra 1985 m. gruodžio 20 d. Direktyva 85/577/EEB, kurios preambulėje teigiama, kad valstybės narės nacionaliniuose teisės aktuose turėtų būtų numatytas bent 7 dienų terminas netikėtai užkluptam vartotojui ne prekybos patalpose įsigijusiam prekę išitikinti, ar sudaryta vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis atitinka jo valią. Papildomai Direktyvos 85/577/EEB 3 str. 1 d. buvo įtvirtinta, kad vartotojui gali būti nesuteikiama atsisakymo teisė, kai prekės kaina yra mažesnė kaip 60 ekiu. Palyginant, Direktyvos 2011/83/ES 3 str. 4 d. numato, kad valstybės narės gali neužtikrinti vartotojams teisės atsisakyti sutarties, kuomet ne prekybos patalpose įsigytų prekių kaina nesiekia 50 eurų bendros vertės. Tokia nuostata Direktyvos preambulės 28 punkte aiškinama siekiu prekiautojams palengvinti administracinę našą.

Kitoje 1997 m. gegužės 20 d. Direktyvoje 97/7/EB buvo nustatyti minimalūs vartotojų teisių apsaugos kriterijai sudarant nuotolines prekybos sutartis. Direktyvoje 97/7/EB 6 str. 1 d. irgi nurodytas mažiausiai 7 dienų terminas vartotojui apsispręsti, ar neatsisakys vartojimo sutarties. Minėtoje direktyvoje vartojimo sutarties kaina nedarė įtakos vartotojui pasinaudoti sutarties atsisakymo teise.

Iš Europos Sąjungos teisės aktų matyti, kad, anot Direktyvos 2011/83/ES 9 str. 1 d., išskyrus, jos 16 str. išimtis, vartotojas, nenurodydamas priežasties ir nepatirdamas kitų, nei numatytosios 13 str. 2 d. ir 14 str., išlaidų per 14 dienų laikotarpį gali atsisakyti nuotolinės prekybos sutarties ar ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties. Nacionaliniai teisės aktai gali numatyti ir platesnes galimybes vartotojui atsisakyti sutarties, pavyzdžiui, Lietuvos CK 6.362 str. įtvirtinta, kad galima atsisakyti vartojimo sutarties, sudarytos fizinėje prekyvietėje. Nuo 2022 m. gegužės 25 d. galiojančioje Direktyvos 2011/83/ES 9 str. 1a d. redakcijoje įtvirtintas 30 dienų atsisakymo terminas, kai: „kai susiduriama su agresyvia ar klaidinančia rinkodaros ar pardavimo praktika, 14 dienų sutarties atsisakymo laikotarpis pratęsiamas iki 30 dienų tais atvejais, kai sutartys

sudaromos nepageidaujamo prekiautojo lankymosi vartotojo namuose metu arba prekiautojo organizuojamose komercinėse ekskursijose, siekiant reklamuoti ar parduoti vartotojams produktus, atveju.“ (Direktyva 2011/83/ES). Darbo autorės pastebėjimu, Direktyvos 2011/83/ES 9 str. 1a d.: „Tokios taisyklės turi būti proporcingos, nediskriminacinės ir pateisinamos vartotojų apsaugos sumetimais“, tarytum abejojama išplėstu vartotojų teisių apsaugos poreikiu prailginant atsisakymo terminą, kuomet verslo subjektas vykdo nesąžiningą komercinę veiklą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis administracinėje byloje). Kaip matyti iš teisinio reguliavimo ES lygmeniu, 7 dienų vartojimo sutarties atsisakymo terminas laikytinas nepakankamu, o 30 dienų – galimai per ilgu laikotarpiu arba sutarties atsisakymo terminas gali būtų kaip verslo subjekto, nevykdančio informavimo pareigos, nubaudimas. Pagal minėtos direktyvos 10 str. 1 d. ir 2 d., vartotojas turi teisę atsisakyti sutarties per 12 mėnesių ir 14 ar (30) dienų, kai prekiautojas tinkamai neįvykdė informavimo pareigos apie sutarties atsisakymo teisę (Direktyva 2011/83/ES). Visgi nacionalinėje teismų praktikoje galima rasti bylų, kurios pagrįstų ilgesnį sutarties atsisakymo termino poreikį. Iš nacionalinių teismų praktikos matyti, kad vartotojas, verslininkui tinkamai įvykdžius informavimo pareigą, gali nespėti įsitikinti įsigytos prekės poreikiu: „<...> terminas grąžinti prekę praleistas, nes batai nebuvo dėvimi <...>“ (Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje). Magistro darbo autorės nuomone, termino taikymas, per kurį vartotojas turi teisę atsisakyti sutarties, taip pat galėtų būti priskirtas prie „išimčių sąrašo“, kuomet vartotojui teisėtai leidžiama nesuteikti galimybės pasinaudoti teise atsisakyti sutarties.

Analizuodami bet kokią teisinę sąvoką, turime atskleisti ne tik konkrečias taisykles, t. y. klausimą: "Kas yra šios teisės normos?", bet ir jų esmę, t. y. šių taisyklių tikslą, kitaip tariant, turime užduoti papildomą klausimą: "Koks yra šių taisyklių tikslas?" (Bartkus, 2023, p. 41). Perfrazuojant, ar vartojimo sutarties atsisakymo instituto teisinis reguliavimas yra reali vartotojų teisių apsaugos priemonė, ar visgi deklaratyvi? Viena vertus, vartotojo teisė atsisakyti sutarties nenurodant priežasties galėtų būti aiškinama kaip plati vartotojo teisių apsauga. Nacionaliniu lygmeniu tiesiogiai perkeltas ES nustatytas reguliavimas į LR CK 6.228¹⁰ str. 2 d., kuriame nustatytos sąlygos, kada vartotojui gali būti nesuteikiama teisė atsisakyti sutarties. Teisinis reguliavimas numatant išimčių sąrašą gali būti vertinamas nepalankiai vartotojų teisių apsaugos atžvilgiu. Užsienio teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, kad vartotojų teisių apsauga, taikant vartojimo sutarties atsisakymo teisę, nėra prasminga (Eidenmuller *et at*, 2008, p. 694). Anot Direktyvos 2011/83/ES 16 str. vartotojui galima nesuteikti teisės atsisakyti vartojimo sutarties: „Paslaugų sutarties po

to, kai buvo suteikta visa paslauga“, „teikiamų prekių ar teikiamų paslaugų kaina priklauso nuo prekiautojui nepavaldžių finansų rinkos svyravimų, kurie gali kilti sutarties atsisakymo laikotarpiu“, „teikiamos prekės greitai genda ar jų galiojimo trukmė yra trumpa“, „teikiami laikraščiai, periodiniai leidiniai ar žurnalai“, „...jei sutartyje nustatyta konkreti paslaugų teikimo data ar laikotarpis“ ar „<...> prekę išpakavus. Galima interpretuoti, kad minėtoje direktyvoje verslininkui yra sufleruojama kaip ir kokio pobūdžio prekes parduoti ar teikti paslaugas, kad būtų galimybė išvengti vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikymo. Objektyviai negali būti atmetama prielaida, kad vartotojas, kuris įsigyja į išimčių sąrašą patenkančių prekių ar teikiamų paslaugų, gali būti veikiamas verslininko daromo psichologinio spaudimo (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413). Pastebima, kad minėtą interpretacijos potencialų teisingumą pagrindžia ir Direktyvos 2011/83/ES 16 str.: „<...> valstybės narės gali nukrypti nuo pirmos pastraipos a, b, c ir e punktuose nustatytos teisės atsisakyti sutarties išimčių...“.

Iš nacionalinės teismų praktikos matyti, kad vartojimo sutarties atsisakymo instituto reglamentavimą verslo subjektai interpretuoja kaip jų pačių teisių apsaugos priemonę. Kaip antai vienoje byloje: „pardavėjas <...> negrąžino visos vartotojo sumokėtos sumos. Ieškovas savo poziciją grindė CK 6.228¹¹ str. 6 d., kuri numato, kad vartotojui tenka tiesioginės prekių grąžinimo išlaidos, išskyrus atvejus, kai pagal sutartį šias išlaidas prisiima verslininkas arba kai verslininkas tinkamai neinformavo vartotojo, kad šias išlaidas turės padengti vartotojas, nurodydamas, kad tokia įstatyminė nuostata yra įtvirtinta ir jo (pardavėjo) pirkimo sąlygose. Teismas nurodė, kad tiesioginės prekių grąžinimo išlaidos, kurias turi apmokėti vartotojas, yra išlaidos, kurios patiriamos, kai prekė grąžinama (siunčiama) iš vartotojo pardavėjui. Šiuo atveju prekė iš ieškovo sandėlio neiškeliavo, atsakovas buvo pasirinkęs prekės pristatymo būdą – nemokamas atsiėmimas Vilniuje – pats vyko prekės pasiimti, o nustatęs, kad prekė neatitinka skelbime nurodytų savybių, prekės neėmė, todėl ir tiesioginių išlaidų dėl prekės grąžinimo ieškovas nepatyrė.“ (Kauno apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Apibendrinant, išanalizavus teisinį vartojimo sutarties atsisakymo reguliavimą, matyti, kad minėtas institutas ne visada užtikrina vartotojo lygiavertę teisinę padėtį verslininko atžvilgiu. Vartotojo teisių apsauga sutarties atsisakymo instrumentu sudėtinės struktūros prievolėse užtikrinama teoriškai, bet ne praktiškai. Vartojimo sutarties atsisakymo instituto teisinis reguliavimas numato ir verslo subjektų teisių apsaugą, kartais netgi padidindamas šalių (ne)lygiateisiškumą vartojimo sutartyse.

2.2.1. Sutarties atsisakymo paskirtis

Šiame magistriniame darbe vadovaujamosi Antikos laikų filosofo Aristotelio pozicija: „Disertacija – tai kokio nors žymaus filosofo prielaida, prieštaraujanti visuotinei nuomonei. <...>.“ (Bartkus, 2023, p. 354). Kiekviena teisės norma turi tik jai įstatymo leidėjo numatytą individualią socialinę paskirtį – reglamentuoti tam tikrą visuomeninį santykį (Pakalniškis, 2008, p. 16). Direktyvos 2011/83/ES 1 str. įtvirtinta, kad jos tikslas – pasiekti aukštą vartotojų apsaugos lygį. Darbo autorės nuomone, skeptiškai vertintina, kad vartojimo sutarties atsisakymo instituto teisinio reglamentavimo objektas yra vien tik vartotojų teisių apsauga. Ankstesnėje tiriamojo darbo dalies potėmėje buvo nustatyta, kad vartojimo sutarties atsisakymo instituto reglamentavimą verslo subjektai interpretuoja ir kaip jų pačių teisių apsaugos priemonę.

Teisės doktrinoje teigiama, kad vartojimo sutarties atsisakymo institutas yra viena ir priemonių užtikrinanti šaliu pusiausvyrą: „Nuotolinis pirkėjas privalo sumokėti už prekę, kuri jam nepatinka ir kurios jis nebūtų pirkęs tiesioginėje prekyboje, kur prieš pirkdamas būtų galėjęs patikrinti prekę. Nuotolinis pardavėjas faktiškai pasinaudoja tuo, kad pirkėjas neturi pakankamai informacijos apie prekę. Informacijos apie prekę trūkumas yra pačios nuotolinės prekybos sistemos pobūdžio rezultatas ir todėl gali būti laikomas „sisteminiu“ trūkumu nuotolinių pirkėjų atžvilgiu. Jeigu verslo santykiuose viena susitariančioji šalis sistemiškai atsiduria nepalankioje padėtyje, teisė privalo šį trūkumą kompensuoti. Europos vartotojų teisėje šis sisteminis disbalansas vartotojo naudai kompensuojamas Europos vartotojams suteikiant teisę pasitraukti iš nuotolinių sutarčių.“ (Kiškis, 2013, p. 46).

Šiame magistro darbe tiriamas institutas gali apsaugoti vartotoją nuo nesąžiningo verslininko, dėl kurio neteisėtų veiksmų vartotojas įsigijo jam pasiūlytą prekę. Minėtus neteisėtus ūkio subjekto veiksmus galima iliustruoti pavyzdžiu: „internetinėse prekyvietėse esantys kitų „pirkėjų“ atsiliepimai apie tam tikrą produktą, gali sudaryti pagrįstą lūkestį vartotojui, kad norima įsigyti prekę atitiks jo poreikius. Tobuli atsiliepimai, kurie vartotojui atrodo itin patikimi, neretai gali būti sugeneruoti dirbtinio intelekto, kaip antai elektroninė prekyvietė „Amazon““ (Machine learning driving innovation at..., 2017). Pagal Europos Parlamento ir Tarybos (OMNIBUS) Direktyvos (ES) 2019/2161 preambulės 49 p., internetinėje prekyvietėje turi būti nurodyti tik autentiški vartotojų atsiliepimai apie siūlomą prekę: „prekiautojams turėtų būti uždrausta teikti netikrus vartotojų atsiliepimus ir rekomendacijas, \diamond, manipuluoti vartotojais.“. Pasak teisės mokslininkų: „Tam, kad

informacija grįstame modelyje vartotojas galėtų racionaliai nuspręsti, ar, atsižvelgiant į jam siūlomas sąlygas, už prekę verta mokėti prašomą kainą, jis turėtų ne tik gerai išmanyti rinką, kainos struktūrą, bet ir žinoti bei galėti palyginti, ką siūlo konkurentai. <...> dauguma vartotojų tokių žinių neturi“ (Bublienė ir Selvestravičiūtė, 2022, p. 62). Lietuvos teismų praktikoje asmens pasitikėjimas laikomas ne suklydimu, o jo neapdairumu ir nerūpestingumu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl minėtų priežasčių teisės doktrinoje atrasta, kad: „Sutarties atsisakymo teisė padidina pirkėjo pasitikėjimą nuotoline ir elektronine prekyba, tokiu būdu skatina šios prekybos plėtrą“ (Kiškis, 2013, p. 46). Panašios pozicijos laikomasi ir vėlesnėje doktrinoje: <...> teisė atsisakyti sutarties ar ex officio apsauga leidžia net ir pačiam nerūpestingiausiam vartotojui tikėtis apsaugos“ (Navickaitė-Sakalauskienė, 2016, p. 21).

Vartojimo sutarčių atsisakymo institutas yra viena iš priemonių, padedanti siekti tvaraus bei atsakingo vartojimo. Elgesio ekonomika yra pagrįsta išsamiais tyrimais, įrodančiais, kad vartotojai dažnai nesielgia racionaliai (Eidenmuller *et al*, 2018, p. 8). Doktrinoje pastebėta ir tai, kad vartotojai įsigyja prekes spontaniškai: „Vartotojas, gavęs prekę, turi galimybę per tam tikrą laiką („atvėsimo“ laikotarpis) ją patikrinti, apžiūrėti ir gražinti nuotoliniam tiekėjui, jeigu prekė jam nepatinka, tuo pat metu nutraukdamas sutartį.“ (Kiškis, 2013, p. 46). Apgailestaujančio vartotojo požymis dėl sudarytos sutarties buvo aptiktas jau XIX a. Vokietijoje (Terry, 2008, p. 145). Neapsvarstytas vartotojo elgesys kelia potencialią grėsmę aplinkosaugai. Gamybos ir vartojimo netolygumas buvo įvardyta kaip svarbi problema, 1992 metais Rio de Žaneire vykusiame pasaulio vadovų susitikime, kurios metu buvo priimta „Darbotvarkėje 21“. Tuo metu šalių vadovai kvietė skatinti tokį vartojimą ir gamybą, kurių neigiamas poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis ir galėtų užtikrinti pagrindinius žmonijos poreikius, siekiant tausesnio bei efektyvesnio gamtos išteklių naudojimo. (Liobikienė, 2013, p. 15).

Apibendrinant, vartotojo teisės atsisakyti sutarties paskirtis gali būti kaip satisfakcija prieš (ne)sąžiningus verslininkus, kuomet vartotojas įgytų laiko įsitikinti, ar iš tiesų verslininko parduodamas produktas atitinka vartotojo interesus. Sutarties atsisakymo institutas taip pat yra viena iš priemonių, prisidedanti prie darnaus ir atsakingo vartojimo.

3. Taikymo problemos

3.1. Sutarties (ne)privalomumo principas vartojimo sutartyse

Sutarčių privalomumo principas (lot. *pacta sunt servanda*), kuris recepuotas iš romėnų teisės, drąsiai gali būti vadinamas kertiniu civilinės teisės šakos principu (Chochrin, 2019, p. 6). Sudarant sutartį, kuri priskiriama vartojimo sutarčių grupei, galima numatyti ateities atvejį, kad vartotojas gali savanoriškai sutarties atsisakyti per teisės akte numatytą terminą (CK, 2000). „Teisės doktrinoje yra diskutuojama, ar teisė atsisakyti sutarties savo esme tolygi sutarties nutraukimui, ar ji suponuoja atidėtą sutarties įsigaliojimą. Šios doktrininės diskusijos nėra tik teorinės, kadangi kai kurie sutarties atsisakymo teisės instituto aspektai (pvz., sutartys dėl paslaugų įsigijimo, teisinės pasekmės pasinaudojus įsigytu daiktu) yra tiesiogiai priklausomi nuo šio instituto teisinės prigimties.“ (Kiškis, 2013, p. 47). Be to kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad: „<...> valstybė riboja sutarties laisvės principą, imperatyviu reguliavimu įsikišdama į sutartinius santykius; šio instituto tikslas – vartojimo sutartinių santykių reguliavimu atkurti sutarties šalių lygybę, interesų pusiausvyrą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina, kad praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kuomet būtų svarbu tinkamai kvalifikuoti vartojimo sutarties sudarymo stadiją būtent per teisės akte numatytą sutarties atsisakymo laikotarpį. Nuo vartojimo sutarties teisinio sudarymo stadijos tinkamo kvalifikavimo priklauso taikytinos materialinės teisės normų nustatymas bei apsauginių imperatyviųjų normų tinkamas taikymas.

Vartotojui pasinaudojus vartojimo sutarties atsisakymo teise, gali kilti teisinis klausimas: ar sutarties nebuvo iš viso, ar sutartis nutraukta ir, ar sutartis sudaryta, kai vartotojas nusprendė nebesudaryti sutarties. Minėtoms abejonėms suteikia pagrindą Vartotojų teisių direktyvos 12 str. įtvirtintas reguliavimas: „Pasinaudojus teise atsisakyti sutarties nustoja galioti <...> šalių pareigos: <...> vykdyti nuotolinės prekybos arba ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį; arba <...> sudaryti nuotolinės prekybos sutartį arba ne prekybai skirtose patalpose sudaromą sutartį, jei vartotojas buvo siūlęs ją sudaryti.“ (Direktyva 2011/83/ES). Nacionaliniu lygmeniu, pagal CK 6.162 str. 1 d., sutarties sudarymo požymiai yra oferta (pasiūlymo pateikimas) ir akceptas (pasiūlymo priėmimas) arba kiti šalių susitarimą įrodantys veiksmai. Pagal CK 6.181 str. 1 d., sutartis sudaryta nuo to momento, kai oferentas gauna akceptą, jei sutartyje nenumatyta kitaip. Teisės doktrinoje teigiama, kad: „Lietuvos sutarčių teisės bendrosios nuostatos atkartodamos UNIDROIT

sutarčių teisės principus nenumato ofertos pakankamo apibrėžtumo kriterijų“ (Bublienė ir Dumčiuvienė, 2016, p. 75).

Vienos internetinės parduotuvės Prekių pirkimo taisyklėse rašoma: „Sutartis tarp Pirkėjo ir Pardavėjo laikoma sudaryta, kai Pirkėjas suformavęs prekių krepšelį, pasirinkęs prekių pristatymo bei atsiskaitymo būdą bei nurodęs prašomus duomenis, paspaudžia mygtuką „Pateikti užsakymą“.“ (Elektroninė parduotuvė „Vilniaus universiteto Atributika“). Kitos internetinės parduotuvės Prekių grąžinimo taisyklėse perkant internetinėje parduotuvėje 2 punkte nurodyta: „Įsigiję prekę mūsų elektroninėje parduotuvėje Jūs turite teisę atsisakyti užsakymo ir grąžinti prekę, net jei ji yra kokybiška, per 14 dienų nuo prekės pristatymo datos“ (Elektroninė parduotuvė „iDeal“). Pastarosiose eparduotuvėse sutartis laikoma sudaryta pirkėjui apmokėjus užsakymą. Kitos Elektroninės parduotuvės taisyklių 8.1. punkte rašoma: „Pirkėjas, kuris pagal Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo nuostatas yra laikomas vartotoju, t. y. fizinis asmuo, su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais (vartojimo tikslais) siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis, turi teisę grąžinti pardavėjui elektroninėje parduotuvėje nusipirkta prekes, atsisakydamas sudarytos sutarties.“ (Elektroninė parduotuvė „ERMITAŽAS“). Kitoje internetinėje parduotuvėje Prekių pirkimo-pardavimo taisyklių 2.2. nurodyta: „Pirkėjas turi teisę atsisakyti prekių pirkimo – pardavimo sutarties su Pardavėju, pranešdamas Pardavėjui apie tai raštu (el. paštu, nurodant pageidaujama grąžinti prekę ir jos užsakymo numerį) ne vėliau kaip per 14 (keturiolika) dienų nuo daikto pristatymo dienos.“ (Elektroninė parduotuvė „Ravak“). Vadinasi, verslininkai interpretuoja, kad, pirkėjui išreiškus valią įsigyti atitinkamo ūkio subjekto parduodamą prekę ir sumokėjus atitinkamą kainą, vartojimo sutartis laikoma sudaryta. Pastarąją interpretaciją patvirtina ir ESTT praktika: „Direktyvos 2011/83 12 str. „Sutarties atsisakymo poveikis“ a punktas suformuluotas taip: „Pasinaudojus teise atsisakyti sutarties nustoja galioti šalių pareiga vykdyti nuotolinės prekybos arba ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį. ESTT konstatuota, kad: „Direktyvos 2011/83 9 straipsnio 1 dalį vartotojui iš principo numatytas 14 dienų terminas atsisakyti nuotolinės prekybos sutarties, o pasinaudojus teise atsisakyti sutarties pagal šios direktyvos 12 straipsnio a punktą nustoja galioti šalių pareiga vykdyti tą sutartį.“.“ (DM prieš CTS Eventim AG & Co. KGaA, [ESTT], Nr. C-96/21, [2022-03-21]. ECLI:EU:C:2022:238). Visgi verslininkai numato ir ateities atvejį, kuomet potencialiai gali kilti ekonomiškai neigiamos teisinės pasekmės iš sudarytos ir tinkamai įvykdytos sutarties – vartotojas savo nuožiūra per 14 dienų gali atšaukti sudarytą ir įvykdytą sutartį. Esant pastarajai galimybei, tam tikrą laiką – mažiausiai 14 dienų - ūkio subjektas negali būti užtikrintas vartojimo sutarties sudarymu. Taip pat,

galima įžvelgti potencialią ūkio subjekto nuostolių tikimybę (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.) vartotojui pasinaudojus Direktyvos 2011/83 9 straipsnio 1 dalyje suteikta teise.

Pasak Magistro darbo autorės, prielaida, kad vartojimo sutartis yra sudaryta iš karto (nelaukiant tam tikro termino pabaigos) bei sutarties atsisakymo prilyginimas sutarties nutraukimui galėtų būti grindžiama atitinkamomis nacionalinės teisės aktų nuostatomis. Pagal CK 6.217 str. 5 d., sutartis gali būti nutraukta vienašališkai, kai joje tai yra numatyta. Remiantis teisės doktrina: „<...> 5 dalis <...> suteikia šalims teisę susitarti dėl galimybės vienašališkai nutraukti sutartį net tais atvejais, kai sutarties pažeidimas nėra esminis“ (Mikelėnas, 2003, p. 294). Pagal CK 6.218 str. 1 p., apie sutarties nutraukimą privaloma iš anksto pranešti kitai šaliai per sutartyje nustatytą terminą, mūsų nagrinėjamu atveju ne mažiau kaip 14 dienų (CK 6.228¹⁰ str. 1 d.). Primenama tai, kad ankstesnėje šio darbo dalyje aiškinantis sutarties „nutraukimo“ ir „atsisakymo“ sąvokas, nustatėme, kad tiek įstatymų leidėjas, tiek teismai plėtodami teisės doktriną nutraukimo sąvoką taiko plačiaja prasme, t. y. apimant ir vartotojo teisę atsisakyti sutarties. Pastebima, kad teisės doktrinoje sutarties nutraukimas aiškinamas per sutarties pažeidimo prizmę (Mikelėnas, 2003, p. 294). Vartojimo sutarties šalis – vartotojas – sudaręs vartojimo sutartį, gali suprasti, kad iš esmės negavo to, ko tikėjosi iš sutarties (CK 6.217 str. 2 d. 1 p.). Pagal teisės doktriną, sutarties pažeidimas yra esminis, jeigu nukentėjusi šalis negauna to, ką tikėjosi gauti ją sudarydama (Mikelėnas, 2003, p. 292).

Teisės doktrinoje interpretuojama, kad tretysis asmuo vertindamas vienos iš sutarties šalių tinkamą interesų užtikrinimą, gali svarstyti, ar sutartis tikrai atitinka atitinkamos šalies (vartotojo) poreikius: „Ar nukentėjusi šalis tikrai iš esmės negavo to, ko tikėjosi, priklauso nuo daugelio aplinkybių vertinimo“ (Mikelėnas, 2003, p. 292). Pasak kitų teisės mokslininkų: „Sutarčiai, kuri turi kelių sutarčių rūšių elementų, būtų taikomos kiekvienos reglamentuotos sutarties rūšies normos atitinkamai sutarties daliai. Kai vienos reglamentuotos sutarties kvalifikuojamieji požymiai dominuoja sutartyje, tokiai sutarčiai būtų taikomos tos reglamentuotos sutarties normos, tačiau kitų sutarčių rūšių elementams būtų taikomos tų rūšių sutarčių normos. Taip pat siūloma, kad jokiais atvejais nebūtų išvengiama imperatyvių taisyklių taikymo.“ (Drazdauskas, 2017, p. 58). Remiantis pastarąja doktrina, galime daryti prielaidą, kad sutartys gali turėti ne tik kelių rūšių elementų bet ir priklausyti tam tikroms grupėms (pvz., vartojimo sutartys), kurias papildomai reglamentuoja specialios teisės normos (CK XVIII¹ skyrius). Taigi imperatyvi CK 6.228¹⁰ str. 1 d. norma nesuteikia teisės tretiesiems asmenims svarstyti, ar sutartis atitinka vartotojo poreikius: „Vartotojas turi teisę nenurodydamas priežasties <...>“ (CK 6.228¹⁰ str. 1 d.). Remiantis aukščiau pateiktais teiginiais galima patvirtinti, kad: „Esamos

jurisprudencijos ir praktikos analizė leidžia teigti, jog šis institutas artimesnis sutarties nutraukimui.“ (Kiškis, 2013, p. 47).

ES teisinis reguliavimas skatina abejoti, ar sutartis yra galiojanti iš karto po sutarties sudarymo: „Valstybės narės nedraudžia sutarties šalims vykdyti sutartinių įsipareigojimų per sutarties atsisakymo laikotarpį. Vis dėlto, jei sutartis sudaroma ne prekybai skirtose patalpose, valstybės narės gali toliau taikyti esamas nacionalinės teisės aktų nuostatas, kuriomis draudžiama prekiautojui priimti vartotojo mokėjimą tam tikru laikotarpiu po sutarties sudarymo.“ (Direktyva 2011/83/ES, 2014). Esminis vartojimo sutarties elementas yra šalių susitarimas (CK 6.159 str.), kuris aiškinamas atsižvelgiant į derybas dėl sutarties sudarymo, šalių elgesį po sutarties sudarymo (CK 6.193 str. 5 d.). Šalims aptarus sutarties objektą, vartotojas turi teisę bent 14 dienų svarstyti dėl tapimo atitinkamos vartojimo sutarties grupei priklausysiančios sutarties šalimi. Galima būtų interpretuoti CK 6.162 str. 1 d. dalį: „arba kitais šalių susitarimą pakankamai įrodančiais veiksmais“ tuo aspektu, kad jeigu vartotojas, sudaręs vartojimo sutartį, jos neatsisako per 14 dienų terminą, laikoma, kad toks vartotojo neveikimas įrodo sutarties sudarymą. Minėtą įstatymo normą galima iliustruoti vienos internetinės parduotuvės Pirkimo taisyklėse pateiktu punktu: „Galite pasinaudoti 14 dienų periodu tam, kad atidžiau apžiūrėtumėte ar pasimatuo tumėte papuošalą ir įsitikintumėte, kad jis Jums tinka.“ (Elektroninė parduotuvė „Baltijos perlas“). Minėtą išvadą galime grįsti CK 6.173 str. 3 d.: „Jeigu ofertoje numatyta galimybė ją akceptuoti nepranešant apie tai oferentui (tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais) arba tokia išvada darytina atsižvelgiant į egzistuojančius šalių santykius arba papročius, tai akceptas sukelia teises pasekmes nuo atitinkamų akceptanto valią reiškiančių veiksmų atlikimo.“. Pastaroji įstatymo nuostata įtvirtina, kad akceptantas nesikreipdamas per 14 dienų į verslininką patvirtina sutarties sudarymo faktą. Kita vertus, galima būtų interpretuoti, kad vartojimo sutartis yra laikoma sudaryta praėjus sutarties atsisakymo terminui, o sutarties atsisakymo laikotarpiu sudaryta preliminari sutartis: „šalys turi nurodyti terminą pagrindinei sutarčiai sudaryti“ (CK 6.165 str. 3 d.). O 14 dienų laikotarpis galėtų būti laikomas ikisutartiniais santykiais bei sąžiningomis šalių derybomis su tikslu sudaryti sutartį (CK 6.163 str. 2 d.). Pastarąją interpretaciją galima iliustruoti vienos internetinės parduotuvės Pirkimo taisyklėse pateiktu punktu: „<...> 14 dienų periodu tam, kad atidžiau apžiūrėtumėte <...>, įsitikintumėte, kad <...> tinka.“ (Elektroninė parduotuvė „Baltijos perlas“). Analogiška pozicija aiškinama ir ESTT praktikoje: „siekiant nustatyti proporcingą sumą, kurią vartotojas turi sumokėti prekiautojui, jeigu šis vartotojas aiškiai prašė, kad sudaryta sutartis būtų pradėta vykdyti per sutarties atsisakymo laikotarpį, ir jis atsisako šios sutarties, iš principo reikia atsižvelgti į šioje sutartyje sutartą kainą už

visas paslaugas, kurios yra tos pačios sutarties dalykas, ir apskaičiuoti mokėtiną sumą *prorata temporis*. Tik tuo atveju, kai sutartyje aiškiai numatyta, kad viena ar kelios paslaugos teikiamos nuo pat sutarties vykdymo pradžios atskirai už kainą, kuri turi būti sumokėta atskirai, pagal šios direktyvos 14 straipsnio 3 dalį apskaičiuojant prekiautojui mokėtiną sumą reikia atsižvelgti į visą už tokias paslaugas numatytą kainą (EU prieš PE Digital GmbH, [ESTT], Nr. C-641/19, [2020-10-08], ECLI:EU:C:2020:808).

Apibendrinant, vartojimo sutartis laikoma sudaryta esant vartotojo ir verslininko sutarimui atitinkančiam abiejų šalių valią. 14 dienų atsisakymas nuo vartojimo sutarties yra bendro sutarčių privalomumo principo (lot. *pacta sunt servanda*) išimtis, kuomet vartojimo sutarties šalis – vartotojas – turi teisę, kai įsigytas produktas nepatenka į išimčių sąrašą, atšaukti išreikštą valią sudaryti sutartį. Darbo autorės siūlymu, vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis sudaryta ne prekybos vietoje galėtų įsigaliooti po 14 dienų nuo sutarties sudarymo, kuomet vartotojas per 14 dienų nuspręstų, ar akceptuoja verslininko pateiktą ofertą. Kitaip tariant, vartojimo sutarties šalys po tam tikro laiko susitiktų dar kartą, jeigu sutaptų abiejų šalių valia sudaryti sutartį. Minėtas siūlymas grindžiamas tuo, kad pastebima, jog vartojimo pirkimo-pardavimo sutartys ne prekybos patalpose gali būti vartotojų sudaromos neatitinkant jų tikrosios valios¹. O sąžiningas verslininkas būtų užtikrintas, kad ateityje nepatirs ekonomiškai neigiamos teisinės pasekmės iš sudarytos ir verslininko tinkamai įvykdytos sutarties dėl potencialaus vartotojo sutarties atšaukimo regimybės. Taip pat, įgyvendinus pastarąjį pasiūlymą, būtų užtikrintas teisinis stabilumas laikantis sutarčių privalomumo (lot. *pacta sunt servanda*) principo.

3.2. Atsisakymo instrumento taikymas elektroninėse parduotuvėse

Vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikymo tyrimas būtent elektroninėje prekyvietėje atliktas dėl kelių priežasčių. Pirma, pastebima tendencija, kad Europos Sąjungos lygmeniu elektroninė prekyba nėra slopinama. Vienoje ESTT byloje teismas išaiškino, kad jei kosmetikos priemonių pardavimas būtų galimas tik fizinėse parduotuvėse, kuriose būtų farmacininko diplomą turintis konsultantas, tuomet būtų ribojama konkurencija elektroninių parduotuvių atžvilgiu (Pierre Fabre Dermo-Cosmétique SAS

¹ Kaip antai renginių organizavimas, kuriuose siūloma įsigyti produktų, Lietuvos teismų yra laikytinas nesąžininga komercine veikla savaime (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis administracinėje byloje). Kitas pavyzdys, patvirtinantis galimą verslininkų nesąžiningumą prekiaujant ne prekybos patalpose yra tai, kad nuo 2022 m. gegužės 25 d. galiojančioje Direktyvos 2011/83/ES 9 str. 1a d. redakcijoje įtvirtintas 30 dienų atsisakymo terminas, kai: „kai <...> sutartys sudaromos nepageidaujamo prekiautojo lankymosi vartotojo namuose metu arba prekiautojo organizuojamos komercinėse ekskursijose, siekiant reklamuoti ar parduoti vartotojams produktus, atveju.“ (Direktyva 2011/83/ES).

prieš Président de l’Autorité de la concurrence, Ministre de l’Économie, de l’Industrie et de l’Emploi, [ESTT], Nr. C-439/09, [2011-10-13], ECLI:EU:C:2011:649). Antra, praktiškai būtų sudėtinga atlikti analogišką tyrimą, kurio objektas būtų verslo subjektai prekiaujantys ne prekybos patalpose. Taip pat, dauguma tyrimo objektu esančių eparduotuvių prekiauja fizinėse parduotuvėse Lietuvos Respublikoje. Pažymėtina ir tai, kad vartotojo teisių apsauga, taikant sutarties atsisakymo institutą fizinėse parduotuvėse, yra išvestinė, t. y. išplėsta nacionaliniu lygmeniu.

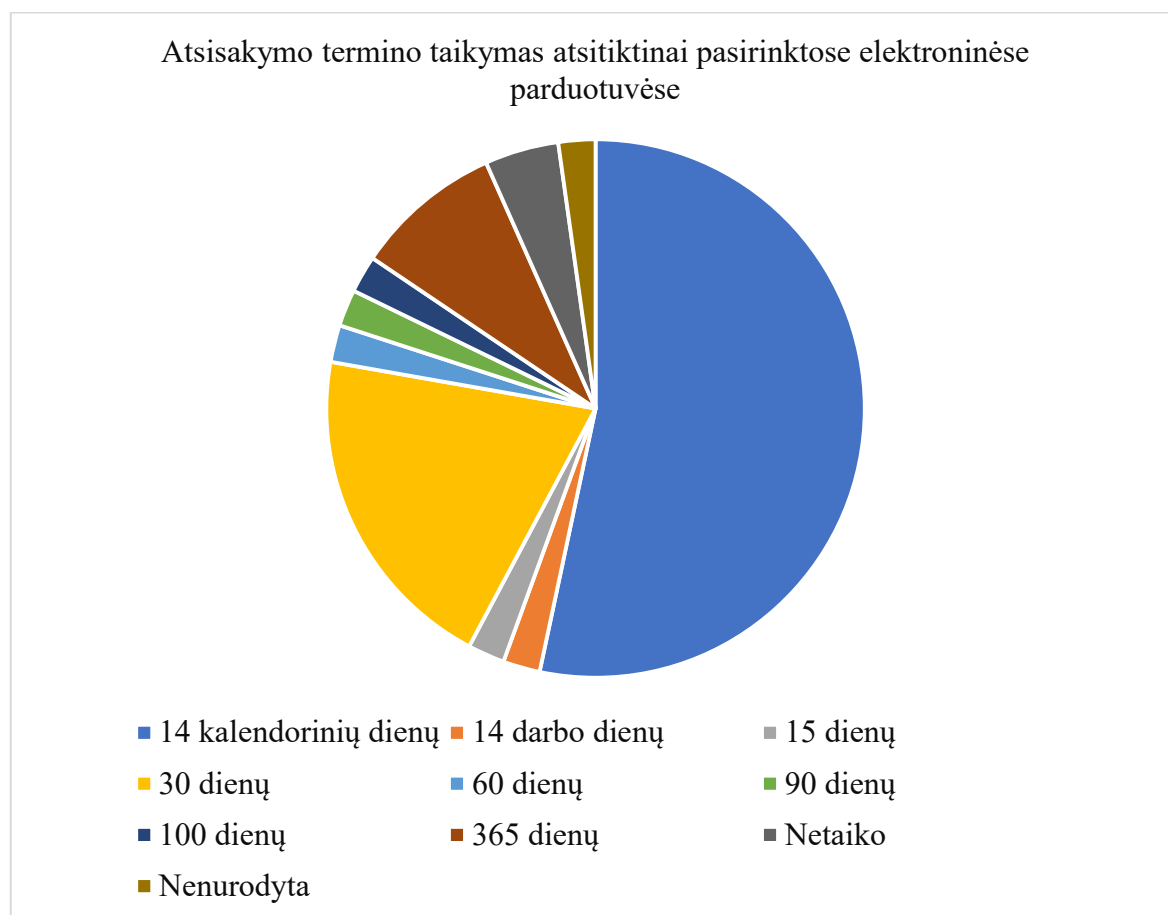
Atliekant tyrimą apie vartojimo sutarties atsisakymo institutą, būtų pravartu apžvelgti kaip verslininkai internetinėse prekyvietėse jį (ar) taiko. Analizuojant statistinius duomenis pastebima, kad vis daugiau vartojimo sutarčių sudaroma internetinėje erdvėje. Statistiniai duomenys rodo, kad būtent internetinėje erdvėje sudarytos vartojimo sutartys labiau pažeidžia vartotojo teises negu sutartys, sudarytos ne prekybos vietoje.

2 lentelė. Vartotojų, sudariusių vartojimo sutartį elektroniniu būdu ir pasikreipusių į VVTAT 2019-2022 metais.

	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Viso VVTAT gautų prašymų	4 726	5 919	5 674	5 270
VVTAT gautų prašymų, dėl sutarčių, sudarytų elektroninėje erdvėje, procentinė išraiška	29 %	32 %	38 %	37 %
VVTAT gautų prašymų, dėl sutarčių, sudarytų ne prekybos patalpose, procentinė išraiška	0 %	0 %	0 %	1 %
VVTAT gautų prašymų, dėl sutarčių, sudarytų tiesiogiai pardavimo vietoje, procentinė išraiška	46 %	40 %	36 %	34 %

Sudaryta darbo autorės pagal VVTAT asmenų prašymų ir pasiteiravimų analizės ataskaitas 2019, 2020, 2021, 2022 metais.

3 Lentelė. Atsisakymo termino taikymas elektroninėse parduotuvėse 2024 metais.

Sudaryta darbo autorės remiantis pasirinktų elektroninių parduotuvių taikoma sutarties atsisakymo politika.

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad beveik visose internetinėse parduotuvėse yra nurodyta galimybė atsisakyti sudarytos vartojimo sutarties bent per 14 dienų nuo sutarties sudarymo. Kai kurie verslininkai nurodo ilgesnį sutarties atsisakymo terminą kaip antai 15 dienų (dovanusala.lt), 30 dienų (DORMEO, PANDORA, MemberShop, Baby City, sinsay), 60 dienų (Factcool), 90 dienų (AVON, MOHITO), ar netgi metus (Baldai1.lt, Royal Fashion LT, Topai.lt, House). Yra eparduotuvių, kurios netaiko sutarties atsisakymo termino, nors ir parduoda produktų, kuriems teisės aktai numato verslo subjektui pareigą leisti naudotis vartotojui atsisakymo teise (Pirktukas.lt, BARBORA). (žr. lentelę Nr. 4)

4 Lentelė. Atsisakymo termino taikymas elektroninėse parduotuvėse 2024 metais.

Parduotuvės taikomas atsisakymo nuo vartojimo sutarties terminas dienomis	El. parduotuvės pavadinimas *nuoroda į konkrečią atitinkamą internetinę parduotuvę pateikiama gale šio magistro darbo, t. y. šaltinių sąrašė
14 kalendorinių dienų	Soulz by Apranga Group, batuklubas.lt, Lili Boutique.lt, TOPSTORE, Eternl.lt, iDeal Lietuva, knygos.lt, Bareskin.lt, Esu Lapė, Viktorija Vaičiulienė wardrobe philosophy, Baltijos perlas, BATUKAS.lt, DVI Jewelry, Diana Vapsve.lt, uoga uoga, buboo, Ravak, ERMITAŽAS, Cider, Batų skveras, www.buuba.lt, Rimi.lt, harmonyvita.lt, Eurovaistine.lt
14 darbo dienų	Vilniaus universiteto atributikos parduotuvė
15	dovanusala.lt
30	MOHITO, sinsay, eavalynė.lt, NS KING Lietuva, MODIVO, Baby City, MemberShop, PANDORA, DORMEO home
60	Factcool
90	AVON
100	DANIJA,
365	Royal Fashion LT, House, Baldai1.lt, Topai.lt
Netaikoma	BARBORA, MANILLA
Nenurodyta	Pirktukas.lt

Sudaryta darbo autorės remiantis pasirinktų elektroninių parduotuvių taikoma sutarties atsisakymo politika.

Teisės doktrinoje teigiama, kad: „Vienas esminių aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo garantų – tinkamas vartotojo teisės į informaciją įgyvendinimas“ (Navickaitė-Sakalauskienė, 2016, p. 192). Darbo autorė pastebi, kad ne visi verslininkai tinkamai pateikia informaciją apie atsisakymo institutą. Kaip antai internetinėje

parduotuvėje „Viktorija Vaičiulienė wardrobe philosophy“ galimai vartotojas yra klaidinamas, kad per 14 dienų galima grąžinti tik netinkamos kokybės prekes: „<...> yra mūsų nepastebėtas gamybinis/audinio brokas <...>“ (Viktorija Vaičiulienė wardrobe philosophy). Panašiai kaip pastarojoje eprekyvietėje taip ir kitoje eparduotuvėje pateikta klaidinga informacija vartotojui: „Nedėvėtas, netikusias ar brokuotas prekes, užsakytas iš Soulz.lt, grąžinti galima per 14 dienų nuo gavimo dienos.“ (Soulz by Apranga Group). Minėti verslo subjektai tarytum atima įstatymų leidėjo įtvirtintą bent dvejų metų garantiją, kurią privalo taikyti pardavėjas (CK. 6.364 str. 1 d.). Galima būtų pridurti ir tai, kad, Lietuvoje, fizinėse parduvėse situacija analogiška, kuomet kvite nurodoma „14 dienų garantija“ (žr. pav. Nr. 1).

1 pav.

Darbo autorės užfiksuota informacija

Kitoje el.parduotuvėje verslo subjektas tarytum nurodo priežastis, dėl kurių vartotojas galėtų pasinaudoti atsisakymo teise: „<...> klientas yra nepatenkintas atitinkamos prekės matmenimis, forma, spalva, modeliu ar atitinkamų prekių komplektiškumu“ (Buboo). Dar kitoje batų eparduotuvėje yra pateikta forma, kurią turėtų užpildyti vartotojas atsisakydamas sutarties ir nurodyti dėl kokių priežasčių atsisako (NS KING Lietuva). Tam tikrose eparduotuvėse, pavyzdžiui Royal Fashion LT, vartotojui reikiama sutarties atsisakymo informacija pateikta vizualiai neaiškiai. Eparduotuvėje „ERMITAŽAS“ informacijos neaiškumas pasižymi tuo, kad vidutiniam vartotojui gali būti sunku suprasti pažodžiui nurašytas teisės aktų normas Grąžinimo politikoje. Teisės doktrinoje pastarasis ūkio subjektų elgesys iš dalies teisinamas: „Verslininkai paprastai siekia sužinoti, kokios priežastys privertė vartotoją atsisakyti sutarties, kadangi tokia informacija yra svarbi pardavimų skatinimui, rinkodarai, verslo procesų efektyvinimui. Teisės atsisakyti sutarties instituto siekinys šiuo atveju yra sudaryti vartotojui laisvo

sprendimo galimybę, tuo pačiu apsaugoti vartotoją nuo nuotolinio pardavėjo pastangų įtikinti vartotoją pasilikti prekę, argumentuojant, kad sutarties atsisakymo „priežastis“ ar prekės „problema“ yra nepakankamai sviri ar neegzistuoja.“ (Kiškis, 2013, p. 52).

Dar kitas pastebėjimas apžvelgus eparduotuves būtų tas, kad verslo subjektai ne visada yra sąžiningi ir „stengiasi“, kad kuo mažiau vartotojų sužinotų apie sutarties atsisakymo galimybę. Kita vertus, teismų praktika neįpareigoja verslo subjekto pateikti visą reikiamą informaciją tam, kad vartotojas realiai galėtų pasinaudoti atsisakymo institutu: „Tam, kad galėtų visapusiškai pasinaudoti šia informacija, vartotojas turi iš anksto žinoti pasinaudojimo teise atsisakyti sutarties sąlygas, terminą ir tvarką. Jei sutartis sudaroma naudojant nuotolinės komunikacijos priemonę, dėl kurios nėra pakankamai vietos ar laiko informacijai pateikti, prekiautojas neįpareigotas, naudodamas šią priemonę, pateikti vartotojui pavyzdinę sutarties atsisakymo formą, nustatytą šios direktyvos I priedo B dalyje. Pirma, tai, kad, naudojant šią priemonę, prieš sudarant sutartį tokia forma prieinama, nėra aplinkybė, kuri darytų įtaką vartotojo sprendimui sudaryti nuotolinės prekybos sutartį, ir, antra, pareiga bet kuriuo atveju pateikti šią formą vartotojui galėtų lemti neproporcingą ar net nepakeliamą prekiautojo našta, kaip tam tikrais atvejais, kai sutartys sudaromos telefonu. Šiuo atveju pakanka, kad naudojant kitą šaltinį tokia forma būtų pateikta aiškia ir suprantama kalba.“ (Walbusch Walter Busch GmbH & Co. KG prieš Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main, [ESTT], Nr. C-430/17, [2019-01-23], ECLI:EU:C:2019:47). Kitas pavyzdys pateiktas ESTT praktikoje: valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad kredito davėjai, kurie nėra pateikę reikalaujamos informacijos, nepatirtų finansinių nuostolių vartotojui pasinaudojus teise atsisakyti sutarties. Generalinio advokato išvadoje aiškinama: „Kredito davėjas negali remtis Sąjungoje taikomu draudimo piktnaudžiauti teise principu tam, kad sutrukdytų vartotojui pasinaudoti Direktyvos 2008/48 14 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje numatyta teise atsisakyti sutarties vien dėl to, kad nuo sutarties sudarymo jau praėjo daug laiko, jeigu kredito davėjas nėra pateikęs reikalaujamos informacijos. Vis dėlto tai nereiškia, kad valstybės narės neturi teisės (net pareigos) savo teisės sistemose imtis tinkamų priemonių siekdamos užtikrinti, kad kredito davėjai nepatirtų finansinių nuostolių vartotojui pasinaudojus teise atsisakyti sutarties.“ (UK prieš Volkswagen Bank GmbH ir RT, SV, BC prieš Volkswagen Bank GmbH, Skoda Bank, Volkswagen Bank GmbH patronuojamąją bendrovę, ir JL, DT prieš BMW Bank GmbH, Volkswagen Bank GmbH, [Generalinio Advokato išvada], Nr. C-33/20, C-155/20 ir C-187/20, [2021-06-15], ECLI:EU:C:2021:629). Taigi, verslo subjektai galėtų pateikti informaciją apie atsisakymą aiškiau: taip kaip pateikta „Diana Vapsve.lt“ eparduotuvėje.

Apibendrinant, vartotojas savo nuožiūra bent per 14 dienų turi teisę atšaukti vartojimo sutartį sudarytą eprekyvietėje. Laikotarpį, per kurį vartotojas turi teisę atsisakyti sutarties gali apibrėžti verslininkas savo nuožiūra, nepažeisdamas Direktyvoje 2011/83/ES imperatyviai įtvirtinto minimalaus termino. Nagrinėjant vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikymą internetinėse parduotuvėse nustatyta, kad verslo subjektai linkę būti nesąžiningi. Vartotojo neinformavimas apie jo turimą teisę pasinaudoti magistro darbe tiriamu institutu arba klaidinimas, kad sutarties atsisakymui reikia nurodyti priežastį (dažnai netgi būdingą sutarties nutraukimo institutui), yra pavyzdinės priežastys dėl ko verslo subjektai vertinami kritiškai. Kita vertus, tam, kad vartotojo teisė atsisakyti sutarties būtų reali vartotojo teisių apsauga, verslo subjektas turi būti sąžiningas.

3.3. Sutarties atsisakymo taikymas per sąžiningumo prizmę

Vartojimo sutarties atsisakymo institutas gali būti tinkamas atsakas, kuomet nesilaikoma sąžiningumo principo imperatyvo. Kasacinio teismo praktikoje teigiama, kad: „Sąžiningumas versle reiškia laikymąsi tiek bendrųjų elgesio standartų, taikomų bet kuriam žmogui, tiek specifinių elgesio standartų, susiklosčiusių tam tikroje verslo srityje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje). Visgi ne visi verslininkai yra sąžiningi sudarydami sutartis su vartotojais. Pasitaiko atvejų, kai vartojimo sutartis būna daugiau naudinga verslo subjektui negu vartotojui, todėl sutarties šalys atsiduria nelygiavertėje padėtyje. Kaip antai teisės doktrinoje pateikiamas pavyzdys, kad internetinėje erdvėje vartojimo sutarties sudarymo metu buvo sukuriama iliuzija apie vartotojo gaunamą naudą pritaikius jam nuolaidą, kurios iš tiesų nėra (Totoraitis, 2020, p. 110). Kitame pavyzdyje, pateiktame kasacinio teismo praktikoje, vartotoja verslininko organizuotame prekių pristatymo renginyje sudarė vartojimo pirkimo-pardavimo sutartį ir įsigijo „gydomosios“ patalynės komplektą. Verslininkas ne tik, kad nesuteikė informacijos apie pirkėjos teisę grąžinti pirkinį pasinaudojant vartotojo atsisakymo sutarties teise, bet dar daugiau – trukdė minėtą teisę įgyvendinti: pakeitė juridinio asmens buveinę, nereagavo į vartotojos kreipimąsi telefonu ir raštu tikslu grąžinti įsigytas prekes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Apskritai, renginių organizavimas, kuriuose siūloma įsigyti produktų, Lietuvos teismų yra laikytinas nesąžininga komercine veikla savaiame (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis administracinėje byloje). Vartotojų, kurie atsiduria analogiškose kaip minėtos situacijose, teisių apsaugą užtikrina CK 6.228¹⁰ str., reglamentuojantis, kad galima atsisakyti sutarties sudarytos ne prekybos patalpose ar nuotoliniu būdu sudarytos

vartojimo sutarties. ESTT praktikoje aiškina, kad vartojimo sutarties atsisakymo teisė vartotojui suteikiama dėl to, kad minėtose vietose asmuo ne visada turi laisvę objektyviai apgalvoti įsigijamos prekės ar paslaugos poreikį, o verslininkai daro psichologinį spaudimą primygtinai siūlydami įsigyti jų prekę (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413). Antrinant, galima būtų paminėti, kad kai kurie verslo subjektai, pavyzdžiui „Hermès“, reikalauja, kad pirkėjai susikurtų „pirkimo profilį“ pirkdami kitas prabangos prekes, prieš jiems suteikiant galimybę įsigyti „Birkin“ krepšį (Two Shoppers Sued Hermès After...). Kita vertus, pagal nacionalinę Lietuvos teismų praktiką, vartotojo buvimas 14 dienų termino rėmuose taip pat gali būti vienas iš teisėto verslininko daromo psichologinio spaudimo būdų sutarties atsisakymo įgyvendinimo procese: „Atkreiptas dėmesys, kad ieškovei įsigijus prekę, jai buvo užtikrinta galimybė per įstatyme nustatytą terminą prekę grąžinti, dėl to ginčo byloje nėra, šia galimybe ieškovė nepasinaudojo. O ieškovės teiginiai, kad terminas grąžinti prekę praleistas, nes batai nebuvo dėvimi, nesudaro pagrindo, nesant batų defektų, spręsti, kad jie gali būti grąžinami per ilgesnį terminą.“ (Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Sąžiningumo principas – nėra vien tik verslininko našta vartojimo sutartyse. Vartotojo sąžiningumas atsisakant sutarties ne kartą buvo kvestionuotas ir teismų praktikoje. Kita vertus, doktrinoje atkreiptas dėmesys ir į tai, kad gali būti neįmanoma pilnavertė restitucija ir dėl nesąžiningo vartotojo: „Sutarties atsisakymo teisės instituto tikslas nėra leisti vartotojams nemokamai naudotis visomis prekėmis per sutarties atsisakymo laikotarpį. Bendrasis šio instituto tikslas yra suvienodinti nuotolinių pirkėjų ir pirkėjų, kurie sudaro sutartis, tradiciniais būdais galimybes objektyviai įvertinti visas prekės savybes, bet ne suteikti nuotoliniam pirkėjui privilegijuotas teises, lyginant su vartotoju perkančiu tradiciniu būdu. Atitinkamai, sutarties atsisakymo laikotarpio tikslas – suteikti vartotojams pakankamai laiko patikrinti prekę taip, kaip jie tai darytų, jeigu pirktų prekę tiesiogiai iš įmonės patalpų. Jeigu vartotojas sutarties atsisakymo laikotarpiu ne tik patikrintų prekę, bet ir naudotųsi preke, tuomet nuotolinio pardavėjo galimybė reikalauti už tai protingos kompensacijos yra pateisinama.“ (Kiškis, 2013, p. 51). Europos Komisija yra siūliusi: „Jei vartotojas panaudojo užsąkytą prekę, o ne tik išbandė ją, kaip būtų daręs fiziniame parduotuvėje, jis turėtų nebeturėti teisės nutraukti sutartį.“ (Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui..., 2018). ESTT praktikoje yra bylų, kurios patvirtina esant nesąžiningų vartotojų, kurie apsisprendimui skirtą laiką siekia tik neatlygintai naudoti verslininko prekes ar teikiamas paslaugas. Vienoje ESTT byloje dėl vartotojo, norinčio dvigubai pasinaudoti teise atsisakyti nuotolinės prekybos sutarties, konstatuota: „Direktyvos 2011/83 9 straipsnio 1 dalis turi būti aiškina taip: vartotojo teisė atsisakyti

nuotolinės prekybos sutarties užtikrinama tik vieną kartą, kai kalbama apie paslaugų teikimo sutartį, numatančią vartotojui pradinį nemokamą laikotarpį, po kurio, kai vartotojas per šį laikotarpį sutarties nenutraukia arba jos neatsisako, prasideda mokamas laikotarpis, automatiškai pratęsiamas terminuotam laikotarpiui, jeigu sutartis nenutraukiama, su sąlyga, kad sudarant šią sutartį verslininkas aiškiai, suprantamai ir nedviprasmiškai informuoja vartotoją, kad po pradinio nemokamo laikotarpio šios paslaugos bus mokamos.“ (Verein für Konsumenteninformation prieš Sofatutor GmbH, [ESTT], Nr. C-565/22, [2023-10-05], ECLI:EU:C:2023:735). Galima būtų taip pat išvelgti nepagrįsto vartotojo praturtėjimo galimybę, kuomet neinformuotas apie atsisakymo teisę vartotojas neatlygintinai pasinaudoja daiktu, kurio vėliau atsisako. Kitoje ESTT byloje teismas sprendė, ar vartotojo gautas turto vertės padidėjimas neprieštarauja nepagrįsto praturtėjimo draudimo principui. Pasak Teismo: „Vartotojas atleidžiamas nuo bet kokios pareigos mokėti už paslaugas, suteiktas vykdant ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį, jeigu atitinkamas prekiautojas jam nepateikė 14 straipsnio 4 dalies a punkto i papunktyje nurodytos informacijos ir šis vartotojas pasinaudojo teise atsisakyti sutarties po jos įvykdymo.“ (DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17]. ECLI:EU:C:2023:413). Remiantis Lietuvos įstatymo leidėjo CK 4.5 str. 2 d., kad nesunaudojami daiktai naudojami pagal paskirtį ilgą laiką iš esmės nepakeičia savo vertės ir paskirties, galima dalinai atmesti vartotojo nepagrįsto praturtėjimo regimybę vartotojui neatlygintinai pasinaudojus prekėmis ir vėliau jas grąžinus.

Visgi vartojimo sutarties atsisakymo institutas ne visada gali būti tinkamas atsakas, kuomet nesilaikoma sąžiningumo principo imperatyvo. Vartotojų teisių apsaugos direktyvos 13 str. 5 d. įtvirtinta: „Prekiautojas nenaudoja bet kokio turinio, išskyrus asmens duomenis <>...“ (Direktyva 2011/83/ES). Darbo autorės pastebėjimu, atsisakius vartojimo sutarties eparduotuvėje, neįmanoma pilnavertė restitucija tarp verslininko ir vartotojo, kuomet asmuo pirksdamas produktą, pateikė asmeninius duomenis elektroninėje parduotuvėje. Remiantis teisės mokslininkų teiginiais matyti, kad: „Elektroninėje parduotuvėje apsipirkimo metu pateiktų duomenų iš jos bazės prašyti ištrinti negalime, nes jie yra reikalingi pirkimo–pardavimo sutarčiai vykdyti ir apskaitai. Pardavėjui reikia žinoti, kam kokią prekę ir kada pardavė. Žinoma, visi duomenys turi būti saugomi apibrėžtą laikotarpį – prekybos metu sugeneruota informacija paprastai turėtų būti saugoma maždaug trejus metus.“ (Drazdauskas, 2023). Minėtos direktyvos 13 str. 4 d. įtvirtinta prekiautojo pareiga saugoti vartotojo asmeninius duomenis: „Kiek tai susiję su vartotojo asmens duomenimis, prekiautojas laikosi pagal Reglamentą (ES) 2016/679 taikytinų pareigų.“ (Direktyva 2011/83/ES). Taigi vartotojo asmeniniai duomenys vartojimo sutarties

atsisakymo atveju lieka žinomi verslo subjektui, kuris galimai vadovaujasi sąžiningumo principu.

Apibendrinant, darbo autorė daro išvadą, kad, bendraja prasme, vartojimo sutarties atsisakymo institutas gali būti tinkamas atsakas, kuomet nesilaikoma sąžiningumo principo imperatyvo. Tikėtina, kad vartojimo sutarties šalys gali atsidurti nelygiavertėje padėtyje, kai konkreti sutartis yra neproporcingai daugiau naudinga vienai vartojimo sutarties šaliai negu kitai. Vartotojas ne visada turi laisvę objektyviai apgalvoti įsigyjamos prekės ar paslaugos poreikį, o verslininkai daro psichologinį spaudimą primygtinai įsigyti jų siūlomą produktą. Kitas atsisakymo instituto trūkumas pasireiškia netobula restitucija tarp verslininko ir vartotojo, kuomet asmuo pirksdamas produktą, pateikė asmeninius duomenis elektroninėje parduotuvėje. Taip pat, vartojimo sutarties atsisakymo institutas sudaro sąlygas nesąžiningam vartotojui tarsi praturtėti, kuomet jis sąmoningai be atlygio verslininkui naudoja namų apyvokos daiktus per sutarties atsisakymo laikotarpį. Kita vertus, gražinimo išlaidų gali patirti ir sąžiningas vartotojas. Taigi, vartojimo sutarties atsisakymo instituto taikymas turi trūkumų abiejų vartojimo sutarties šalių atžvilgiu.

IŠVADOS

1. Vartojimo sutarties atsisakymo institutui taikyti yra svarbus kumuliatyvių sąlygų išpildymas: identifikuoti, ar sutartis priskiriama vartojimo sutarčių grupei, nustatyti, ar įsigytas produktas (prekė / paslauga) (ne)patenka į išimčių sąrašą esantį atitinkamame teisės akte; atsižvelgti į terminą bei sutarties sudarymo vietą. Verslo subjektas gali plačiau taikyti vartojimo sutarties atsisakymo instrumentą ir leisti vartotojui pasinaudoti sutarties atsisakymo teise gražinant į išimčių sąrašą patenkančius produktus. Laikotarpį, per kurį vartotojas turi teisę atsisakyti sutarties, gali apibrėžti verslininkas savo nuožiūra, nepažeisdamas Direktyvoje 2011/83/ES imperatyviai įtvirtinto minimalaus termino. Lietuvos Respublikoje verslininkas nacionaliniais teisės aktais įpareigotas suteikti vartotojams sutarties, sudarytos ryšio priemonėmis ar ne prekybos vietoje bei fizinėse parduotuvėse, atsisakymo galimybę. Nacionaliniu lygmeniu vartotojas saugomas sutarties atsisakymo teisės priemone plačiau negu reikalaujama Europos Sąjungos lygmeniu.
2. Vartotojo teisės atsisakyti sutarties instituto teisinės bazės kūrėjų intencijos apsaugoti silpnesniąją vartojimo sutarties šalį yra kvestionuotinos. Minėtos teisės veiksmingam įgyvendinimui yra būtinas teisinis išprusimas vartotojų teisių apsaugos srityje, kuomet verslo subjektas yra linkęs formaliai tinkamai, bet ne sąžiningai taikyti teisės normas, pavyzdžiui, reguliuojančias netinkamos kokybės daiktą nupirkusio pirkėjo teises, sutarčių nevykdymo teises pasekmes, ar kt.
3. Vartotojo teisės atsisakyti sutarties paskirtis gali būti kaip vartotojų teisių apsaugos priemonė bei satisfakcija prieš (ne)sąžiningus verslininkus, kuomet vartotojas turi laiko įsitikinti, ar iš tiesų ūkio subjekto parduotas produktas atitinka vartotojo interesus. Sutarties atsisakymo institutas taip pat yra viena iš priemonių, prisidedanti prie darnaus vartojimo.
4. Vartojimo sutarties atsisakymo institutas būtų kritikuotinas tuo aspektu, kad ne visada įmanoma pilnavertė restitucija tarp verslininko ir vartotojo, kuomet pirkėjas pateikia asmeninius duomenis elektroninėje parduotuvėje, kurie visam laikui lieka žinomi verslininkui. Taip pat vartotojas gali patirti neproporcingų prekęs vertei gražinimo išlaidų. Įžvelgiamas instituto trūkumas tuo aspektu, kad vartotojas atsisakydamas vartojimo pirkimo-pardavimo sutarties savaimė sugrąžina nebenaują prekę, kuria neatlygintinai naudojosi.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Europos Sąjungos direktyvos ir kt.

1. Europos Parlamento ir Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva (ES) 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2161. OL L 095 21.4.1993, p. 29.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. vasario 16 d. direktyva (ES) 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2161. OL L 080, 18/03/1998 p. 0027 – 0031.
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. sausio 14 d. direktyva (ES) 2008/122/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi, ilgalaikio atostogų produkto, perpardavimo ir keitimosi sutarčių aspektais. OL L 33, 3.2.2009, p. 10–30.
4. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva (ES) 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. OL L 304, 22.11.2011, p. 64.
5. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. lapkričio 25 d. direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB. OL L 337, 23.12.2015, p. 35–127.
6. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų. OL L 136, 22.5.2019, p. 1–27.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB. OL L 136, 22.5.2019, p. 28–50.

8. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. lapkričio 27 d. direktyva (ES) 2019/2161 kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/6/EB, 2005/29/EB ir 2011/83/ES, kiek tai susiję su geresniu Sąjungos vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimu ir modernizavimu. OL L 328, 18.12.2019, p. 7–28.
9. Europos Komisijos 2018 m. balandžio 18 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Naujos galimybės vartotojams“, COM(2018) 183 final.

Nacionaliniai teisės norminiai aktai

10. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0.
11. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-07, Nr. 94-1833.
12. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-07, Nr. 94-1833.
13. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-23, Nr. 99-1957.
14. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. Valstybės žinios, 1998-04-03, Nr. 32-852.
15. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (1999). Valstybės žinios, 30-856.
16. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo (2001). Valstybės žinios, 2001-06-15, Nr. 51-1778.
18. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2002-07-19, Nr. 73-3085.
19. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2003-10-08, Nr. 94-4246.
20. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo 1, 2, 4, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo devintuoju, dešimtuoju skirsniais ir priedu įstatymas. Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 72-2496.
21. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas. TAR, 2014-01-07, Nr. 69.

Specialioji literatūra

22. Abril, P.S., Blázquez, F. O., Evora, J. M., „The Right of Withdrawal in Consumer Contracts: a comparative analysis of American and European law“, InDret, 2018, Vol. 3, University of Miami Business School Research Paper No. 18-13.
23. Balčiūnė, A., „Nesąžiningų sąlygų prekyautojų tarpusavio (B2B) sutartyse kontrolė pagal Lietuvos teisę“, *Teisė*, 2017, Nr. 105, p. 100 – 118.
24. Bartkus, J., „Įrodymų leistinumai tarptautiniame komerciniame arbitraže“, daktaro disertacija, Gento universitetas, Vilniaus universitetas, 2023.
25. Bublienė, D., „Silpnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas“, *Jurisprudencija / Mykolo Romerio universitetas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras. ISSN 1392-6195. 2007, nr 9, p. 41-47.
26. Bublienė, D., „Vartotojų teisių direktyvos perkėlimas į Lietuvos teisę – tolesnis vartotojų apsaugos teisės dekodifikavimas ar kodifikavimas?“, *Teisė*, 2012 Nr. 83, p. 37-61.
27. Bublienė, D., Dumčiuvienė, D., „Atviros kainos sutarties modelis vienos konvencijoje, švelniojoje teisėje ir Lietuvos sutarčių teisėje“, *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, Nr. 99, p. 64-78.
28. Bublienė, D., Selvestravičiūtė, A., „Europos vartotojų teisės loginis pagrindas naujų iššūkių šviesoje“, *Teisė*, 2022, Vol. 125, p. 56–71.
29. Chochrin, T., „Vienašalis sutarties nutraukimas kaip kraštutinė savignyos priemonė“, Daktaro disertacija, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019.
30. Drazdauskas, S., „Debesų sutarčių kvalifikavimas“, *Teisė*, 2017 Nr. 102, p. 50-60.
31. Eidenmüller, H., Faust, F., Grigoleit, H. C., Jansen, N., Wagner, G., Zimmerman, R., „The Common Frame of Reference for European Private Law—Policy Choices and Codification Problems“, 2008, *Oxford Journal of Legal Studies*, 28, no. 4, pp. 659-708.
32. Eidenmüller, H. Why Withdrawal Rights? *European review of contract law : ERCL* 2011;7:1–24.
33. Kiškis, M., „Vartotojo teisė atsisakyti sutarties – praktinis jos įgyvendinimas nuotolinės prekybos sutartyse“, 2013, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 45-55.
34. Liobikienė, G., „Vartojimo pokyčiai Lietuvoje ir jų poveikis aplinkai eurointegracijos kontekste“. Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas Lietuvos agrarinių ir miškų ūkio centras, 2013, Kaunas.

35. Mikalonienė, L., Mikelėnas, V., Miliauskas, P., Mitkevičius, V., Tikniūtė, A., „Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste?“ Mokslo studija, Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2017 m.
36. Mikalonienė, L., Mikelėnas, V., Varapnickas, T., Zemlytė, E., „Notarų civilinė atsakomybė“, VšĮ studija „Versus“, 2019, Vilnius.
37. Mikelėnas, V., Bartkus, G., Mizaras, V., Keserauskas, Š. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys“, Vilnius, „Justitia“, 2002.
38. Mikelėnas, V., „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Prievolių teisė (I)“, Vilnius, „Justitia“, 2003.
39. Navickaitė-Sakalauskienė, I., „Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvoje“, Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2016.
40. Novikovienė, L. „Vartotojo sampratos teorinės ir praktinės įžvalgos“ Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos Jurisprudencija. 2010, 4(122): 279–293.
41. Novikovienė, L. „Vartotojų teisių apsaugos stiprinimas: naujos legislatyvinės iniciatyvos“, Lietuvos teisė 2021: esminiai pokyčiai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021.
42. Pakalniškis, V., Vitkevičius, P., Ruškytė, R., Kiršienė, J., Papirtis, L. V., Baranauskas, E., Karulaitytė-Kvainauskienė, I., Petrauskaitė, D., „Civilinė teisė bendroji dalis Antroji laida“, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
43. Stonys, A., „Reguliacinės sutartys viešojoje teisėje“, Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013.
44. Stuyck, J., „European Consumer Law after Treaty of Amsterdam: Consumer Policy in or beyond the Internal Market. Common Market Law Review“, 2000.
45. Terryn, E., „The Right of Withdrawal, the Acquis Principles and the Draft Common Frame of Reference“, 2008.
46. Totoraitis, L. „Interneto prieigos paslaugų teikėjo teisė reikalauti vartotojui suteiktų nuolaidų sutarties nutraukimo anksčiau termino atveju“, *Teisė*, 2020, Vol. 116, pp. 106-119.

Teismų praktika

Lietuvos teismų praktika

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-252/2013.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2014.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-698-686/2015.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-158-469/2019.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-321-1075/2020.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-1075/2023.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-684/2023.
54. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis, priimta administracinėje byloje Nr. A502-731/2013.
55. Kauno apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1015-413/2022.
56. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1613-562/2022.
57. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-52-614/2023.
58. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-175-936/2024.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

59. Hof van beroep te Gent prieš Lodewijk Gysbrechts, Santurel Inter BVBA, [ESTT], Nr. C-205/07, [2008-12-16], ECLI:EU:C:2008:730.
60. Pierre Fabre Dermo-Cosmétique SAS prieš Président de l’Autorité de la concurrence, Ministre de l’Économie, de l’Industrie et de l’Emploi, [ESTT], Nr. C-439/09, [2011-10-13], ECLI:EU:C:2011:649.
61. Walter Vapenik prieš Josef Thurner, [ESTT], Nr. C-508/12, [2013-12-05], ECLI:EU:C:2013:790.

62. Verbraucherzentrale Berlin eV prieš Unimatic Vertriebs GmbH, [ESTT], Nr. C-485/17, [2018-08-07], ECLI:EU:C:2018:642.
63. Walbusch Walter Busch GmbH & Co. KG prieš Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main, [ESTT], Nr. C-430/17, [2019-01-23], ECLI:EU:C:2019:47.
64. Jana Petruchová prieš FIBO Group Holdings Limited, [ESTT], Nr. C-208/18, [2019-10-03], ECLI:EU:C:2019:825.
65. Slewo – schlafen leben wohnen GmbH prieš Sascha Ledowski, [ESTT], Nr. C-681/17, [2019-03-27], ECLI:EU:C:2019:255.
66. Verbraucherzentrale Berlin eV prieš DB Vertrieb GmbH, [ESTT], Nr. C-583/18, [2020-03-12], ECLI:EU:C:2020:199.
67. EU prieš PE Digital GmbH, [ESTT], Nr. C-641/19, [2020-10-08], ECLI:EU:C:2020:808.
68. A. B., B. B. prieš Personal Exchange International Limited, [ESTT], Nr. C-774/19, [2020-12-10], ECLI:EU:C:2020:1015.
69. UK prieš Volkswagen Bank GmbH ir RT, SV, BC prieš Volkswagen Bank GmbH, Skoda Bank, Volkswagen Bank GmbH patronuojamąją bendrovę, ir JL, DT prieš BMW Bank GmbH, Volkswagen Bank GmbH, [Generalinio Advokato išvada], Nr. C-33/20, C-155/20 ir C-187/20, [2021-06-15], ECLI:EU:C:2021:629.
70. DM prieš CTS Eventim AG & Co. KGaA, [ESTT], Nr. C-96/21, [2022-03-21], ECLI:EU:C:2022:238.
71. DC prieš HJ, [ESTT], Nr. C-97/22, [2023-05-17], ECLI:EU:C:2023:413.
72. Verein für Konsumenteninformation prieš Sofatutor GmbH, [ESTT], Nr. C-565/22, [2023-10-05], ECLI:EU:C:2023:735.

Kiti šaltiniai

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ataskaitos ir nutarimai

73. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018 metų vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita.
74. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2019 metų vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita.
75. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020 metų vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita.
76. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 metų vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita.

77. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2022 metų vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita.
78. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2019 metų asmenų prašymų ir pasiteiravimų analizės ataskaita.
79. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020 metų asmenų prašymų ir pasiteiravimų analizės ataskaita.
80. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 metų asmenų prašymų ir pasiteiravimų analizės ataskaita.
81. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2022 metų asmenų prašymų ir pasiteiravimų analizės ataskaita.
82. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2021 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. 12V-6.
83. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2022 m. sausio 6 d. nutarimas Nr. 12V-1.
84. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2022 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 12V-8.
85. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2022 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 12V-15.
86. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2022 m. rugpjūčio 18 d. nutarimas Nr. 12V-18.
87. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2022 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 12V-20.
88. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2023 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 12V-3.
89. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2023 m. birželio 15 d. nutarimas. Nr. 12V-8.
90. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2023 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 12V-11.

Interaktyvūs šaltiniai

91. CAMHI, Jonathan; PANDOLPH Stephanie. Machine learning driving innovation at Amazon [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.businessinsider.com/machine-learning-driving-innovation-at-amazon-2017-4>>.

92. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos informacija [žiūrėta 2023 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vvtat.lt/naujienos-ir-pranesimai-ziniasklaidai/377/grazinate-internetu-isigyta-preke-nedarykite-sios-klaidos:1651>>.
93. Elektroninė parduotuvė „Royal Fashion LT“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://royalfashion.lt/lit-returns-and_replacements.html>.
94. Elektroninė parduotuvė „MOHITO“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.mohito.com/lt/lt/help-withdrawal-form>>.
95. Elektroninė parduotuvė „sinsay“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.sinsay.com/lt/lt/help-returns>>.
96. Elektroninė parduotuvė „Soulz by Apranga Group“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: < <https://soulz.lt/lt/page/grazinimas-ir-keitimas>>.
97. Elektroninė parduotuvė „batuklubas.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: < <https://batuklubas.lt/content/2-grazinimas>>.
98. Elektroninė parduotuvė „dovanusala.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.dovanusala.lt/lt/info/2-garantijos>>.
99. Elektroninė parduotuvė „DANIJA“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://danija.lt/informacija/prekiu-grazinimas>>.
100. Elektroninė parduotuvė „Lili Boutique.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.liliboutique.lt/content/7-grazinimas>>.
101. Elektroninė parduotuvė „eavalynė.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eavalynė.lt/b/prekiu-grazinimas>>.
102. Elektroninė parduotuvė „TOPSTORE“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://grazinimai.omniva.lt/parduotuves/topstore-lt>>.
103. Elektroninė parduotuvė „House“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.housebrand.com/lt/lt/help-returns>>.
104. Elektroninė parduotuvė „Eternl.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eternl.lt/parduotuves-taisykles>>.
105. Elektroninė parduotuvė „iDeal Lietuva“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ideal.lt/prekiu-grazinimas>>.
106. Elektroninė parduotuvė „knygos.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://pagalba.knygos.lt/article/23-prekiu-grazinimo-ir-keitimo-instrukcija>>.
107. Elektroninė parduotuvė „Factcool“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: < <https://lt.factcool.com/return>>.

108. Elektroninė parduotuvė „NS KING Lietuva“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://nsking.lt/returns>>.
109. Elektroninė parduotuvė „Pirkukas.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://pirkukas.lt/index.php?route=account/return/add>>.
110. Elektroninė parduotuvė „Bareskin.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://bareskin.lt/policies/terms-of-service>>.
111. Elektroninė parduotuvė „Esu Lapė“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://esulape.lt/grazinimo-taisykles/>>.
112. Elektroninė parduotuvė „MODIVO“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://modivo.lt/b/grizta-ir-keiciasi>>.
113. Elektroninė parduotuvė „Viktorija Vaičiulienė wardrobe philosophy“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.viktorijos.lt/grazinimo-salygos>>.
114. Elektroninė parduotuvė „Baltijos perlas“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://baltijosperlas.lt/grazinimas/>>.
115. Elektroninė parduotuvė „BATUKAS.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://batukas.lt/prekiu-grazinimo-taisykles>>.
116. Elektroninė parduotuvė „Baldai1.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.baldai1.lt/garantijos-ir-grazinimas.html>>.
117. Elektroninė parduotuvė „DVI Jewelry“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dvi-jewelry.lt/apmokejimas-ir-pristatymas/>>.
118. Elektroninė parduotuvė „Diana Vapsve.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dianavapsve.lt/grazinimas-ir-keitimas/>>.
119. Elektroninė parduotuvė „uoga uoga“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://uogauoga.lt/informacija-pirkejui/grazinimas/>>.
120. Elektroninė parduotuvė „buboo“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://buboo.lt/kaip-grazinti-ar-pakeisti/>>.
121. Elektroninė parduotuvė „Ravak“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ravak.lt/lt/prekiu-pirkimo-pardavimo-taisykles>>.
122. Elektroninė parduotuvė „ERMITAŽAS“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ermitazas.lt/taisykles>>.
123. Elektroninė parduotuvė „Cider“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.shopcider.com/policies/returns>>.
124. Elektroninė parduotuvė „Batų skveras“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.batuskveras.lt/content/2-prekiu-grazinimas>>.

125. Elektroninė parduotuvė „www.buuba.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://buuba.lt/purchase-conditions/>>.
126. Elektroninė parduotuvė „Baby City“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.babycity.lt/lt/grazinimas>>.
127. Elektroninė parduotuvė „Topai.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://topai.lt/grazinimas>>.
128. Elektroninė parduotuvė „MemberShop“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://membershop.lt/grazinimas>>.
129. Elektroninė parduotuvė „AVON“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.avon.lt/grazinimas-ir-garantijos>>.
130. Elektroninė parduotuvė „harmonyvita.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://harmonyvita.lt/grazinimas>>.
131. Elektroninė parduotuvė „Vilniaus universiteto atributikos parduotuvė“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.atributika.vu.lt/prekiu-pirkimo-taisykles/>>.
132. Elektroninė parduotuvė „PANDORA“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://pandorastore.lt/pages/pinigu-grazinimo-politika>>.
133. Elektroninė parduotuvė „Eurovaistine.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.eurovaistine.lt/grazinimas>>.
134. Elektroninė parduotuvė „BARBORA“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.barbora.lt/info/prekiu-grazinimas>>.
135. Elektroninė parduotuvė „Rimi.lt“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.rimi.lt/e-parduotuve/lt/e-parduotuves-taisykles>>.
136. Elektroninė parduotuvė „MANILLA“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://manilla.lt/pages/pristatymas>>.
137. Elektroninė parduotuvė „DORMEO home“ [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.dormeo.lt/garantija>>.
138. Kaip apsaugoti savo asmeninius duomenis, kai apsiperkame ar dalinamės savo kasdienybe internete? [žiūrėta 2024 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://naujienos.vu.lt/kaip-apsaugoti-savo-asmeninius-duomenis-kai-perkame-ar-dalinames-savo-kasdienybe-internete/>>.
139. Internetu įsigytų prekių grąžinimas. Ką turi žinoti pardavėjas? [žiūrėta 2024 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vartotojaujansas.lt/internetu-isygytu-prekiu-grazinimas-ka-turi-zinoti-pardavejas/>>.

140. Consumer Law Training for European SMEs 2 modulis Teisė atsisakyti sutarties [žiūrėta 2024 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.consumerlawready.eu/sites/default/files/2023-2/LT_Module%20Final%2C%20LT%202022.pdf?fbclid=IwAR1yeYRH9hCyzLXxewlcpdufrN7WeY_CwHjpVrbZQPkM-regcQUfPQ7d9sE>.
141. ESTT: vartotojų teisė atsisakyti sutarties pirkimo internetu atveju taikoma čiuziniui, kurio apsauginė danga buvo atplėšta jį pristacius [žiūrėta 2024 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.teise.pro/index.php/2019/03/28/estt-vartotoju-teise-atsisakyti-sutarties-pirkimo-internetu-atveju-taikoma-ciuziniui-kurio-apsaugine-danga-buvo-atplesta-ji-pristacius/>>.
142. Two Shoppers Sued Hermès After They Couldn't Buy Birkin Bags [žiūrėta 2024 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://time.com/6958853/hermes-birkin-bag-class-action-lawsuit/>>.
143. 8 mažmeninės prekybos rinkodaros strategijos naujiems klientams pritraukti [žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://atlasmic.com/lt/blog/retail-marketing>>.
144. Kaip parduoti prekę? [žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://voodoosales.lt/kaip-parduoti-preke/>>.
145. Šapkauskaitė G., „Nuomonės formuotojų reguliavimas: teisiniai iššūkiai ir atsakomybė“ [žiūrėta 2024 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.teise.pro/index.php/2024/04/11/nuomones-formuotoju-reguliavimas-teisiniai-issukiai-ir-atsakomybe/>>.

SANTRAUKA

Vartotojo teisės atsisakyti sutarties paskirtis, reguliavimas ir taikymo problemos

Deimantė Ališauskaitė

Magistro darbo tikslas išanalizuoti Direktyvos 2011/83/ES 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos vartotojo teisės atsisakyti sutarties privalumus ir probleminius aspektus, įskaitant Lietuvos ir Europos Sąjungos teisinį reglamentavimą teisės aktuose, teismų praktikoje bei teisės doktrinoje. Darbe siekiama iširti, ar vartotojo teisių apsauga, naudojantis sutarties atsisakymo institutu, yra veiksminga ir kaip užtikrinti sąžiningumo principo laikymąsi instituto taikyme?

Tiriamajame darbe nustatyta, kad vartojimo sutarties atsisakymo institutui taikyti yra svarbu identifikuoti, kad sutartis būtų priskiriama vartojimo sutarčių grupei, įsigytas produktas (prekė / paslauga) (ne)patektų į išimčių sąrašą esantį atitinkamame teisės akte; būtų atsižvelgta į terminą bei sutarties sudarymo vietą. Laikotarpi, per kurį vartotojas turi teisę atsisakyti sutarties, gali apibrėžti verslininkas savo nuožiūra, nepažeisdamas Direktyvoje 2011/83/ES imperatyviai įtvirtinto minimalaus termino. Lietuvoje vartotojas saugomas sutarties atsisakymo teisės priemone plačiau negu reikalaujama Europos Sąjungos lygmeniu, t. y. vartojimo sutarties atsisakymo institutas taikomas ir fizinėse parduotuvėse.

Vartotojo teisės atsisakyti sutarties paskirtis gali būti kaip vartotojų teisių apsaugos ar darnaus vartojimo priemonė. Taip pat minėtas institutas yra satisfakcija prieš (ne)sąžiningus verslininkus, kuomet vartotojas gauna laiko įsitikinti, ar iš tiesų ūkio subjekto parduotas produktas atitinka vartotojo interesus.

Vartojimo sutarties atsisakymo institutas būtų kritikuotinas tuo aspektu, kad ne visada įmanoma pilnavertė restitucija tarp verslininko ir vartotojo, kuomet pirkėjas pateikia asmeninius duomenis elektroninėje parduotuvėje, kurie lieka žinomi verslininkui. Be to, vartotojas gali patirti neproporcingų prekės vertei grąžinimo išlaidų. Įžvelgiamas instituto trūkumas ir tuo aspektu, kad vartotojas atsisakydamas vartojimo pirkimo-pardavimo sutarties savaime sugrąžina nebenaują prekę, kuria neatlygintinai naudojosi.

SUMMARY

Purpose, Regulation and Application Problems of the Consumer's Right to Withdraw From the Contract

Deimantė Ališauskaitė

The aim of the master's thesis is to analyze the advantages and problematic aspects of the consumer's right to withdraw from the contract enshrined in Article 9, Part 1 of the Directive 2011/83/EU, including the legal regulation of Lithuania and the European Union in legal acts, court practice and legal doctrine. The aim of the work is to investigate whether the protection of consumer rights using the institute of contract refusal is effective and how to ensure compliance with the principle of fairness in the application of the institute?

In the research paper, it was established that for the application of the institute of refusal of the consumer contract, it is important to identify that the contract would be classified as a consumer contract group, the purchased product (good / service) would (not) fall into the list of exceptions in the relevant legal act; the term and place of conclusion of the contract would be taken into account. The period during which the consumer has the right to withdraw from the contract can be defined by the entrepreneur at his discretion, without violating the mandatory minimum term established in Directive 2011/83/EU. In Lithuania, the consumer is protected by the right to withdraw from the contract more widely than required at the European Union level, i.e. i.e. the institute of withdrawal from the consumer contract also applies to physical stores.

The purpose of the consumer's right to withdraw from the contract can be as a means of protecting consumer rights or fair consumption. Also, the aforementioned institute is a satisfaction against (dis)honest businessmen, when the consumer gets time to make sure whether the product sold by the business entity really meets the consumer's interests.

The institution of the withdrawal of the user contract would be criticized in the aspect that it is not always possible to make full restitution between the entrepreneur and the consumer, when the buyer provides personal data in the electronic store, which remain known to the entrepreneur. In addition, the consumer may incur return costs that are disproportionate to the value of the product. The weakness of the institute can also be seen in the aspect that when the consumer abandons the contract of consumption, he automatically returns the non-new product, which he used free of charge.